

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Hållbar utveckling

**En studie i hur gymnasieelever ser på hållbar
utveckling i samband med en miljövecka**

**Ing-Marie Lagnéus
Maria Resenius
Ann-Chatrin Zackrisson**

Examensarbete:	15 hp
Kurs:	LAU 925:2
Nivå:	Grundnivå (C-nivå)
Termin/år:	Vt 2010
Handledare:	Eva Nyberg
Examinator:	Thomas Johansson
Rapport nr:	VT10-2611-05 U/V

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Kurs:	LAU 925:2
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Vt 2010
Handledare:	Eva Nyberg
Examinator:	Thomas Johansson
Rapport nr:	VT10-2611-05 U/V
Nyckelord:	Hållbar utveckling

Hållbar utveckling är ett aktuellt ämne som inte längre kan förbises pga. diverse orsaker som tidsbrist, ekonomiska resurser och ren bekvämlighet, som kan utgöra hinder för den enskilda konsumenten. Naturen, miljön och vår omvärld låter inte vänta på sig. Världen har förbrukat mycket av våra gemensamma resurser. Hållbar utveckling borde kunna genomsyras de flesta ämnen i stort och smått på en tvärvetenskaplig nivå.

Syfte: Examensarbetets syfte är att undersöka hur elever upplever en skolvecka med inslag av hållbar utveckling under en temavecka, som är inriktad på miljö. Vi ville ta reda på i vilken mån deltar eleverna vid en blandning av valfria och obligatoriska aktiviteter under miljöveckan. Vi ville också undersöka om eleverna tror att de kommer att inspireras av hållbar utveckling och att själva leva mer åt en hållbar livsstil.

Metod: Undersökningen grundar sig både på en kvalitativ och på en kvantitativ metod. Dels gjordes kvalitativa intervjuer med totalt tio elever för att ge studien ett djup, dels genomfördes en enkätundersökning för att ge studien en bredd, enkäten vände sig till samtliga gymnasieelever som ingick som målgrupp för miljöveckan.

Resultat: Vår studie visar på ett stort intresse från eleverna som deltog i undersökningen, att få lära sig mer inom detta område med hållbar utveckling. Elevernas aktiva val under miljöveckan visade sig inte vara annorlunda än de val man gjort tidigare, däremot så gjorde flertalet av eleverna redan miljömedvetna val innan temaveckan. Det framkom bland eleverna, att detta ämne måste genomsyra undervisningen mer och att aktiviteter som anordnas måste vara obligatoriska. Ett fåtal av eleverna i undersökningen framförde att de hade berört ämnet hållbar utveckling i ordinarie undervisning under veckan, men däremot tidigare under terminen hade det tagits upp. Eleverna tror att de kommer att leva åt en mer hållbar livsstil, såvida det inte innebär högre priser än man har råd med. Flertalet elever som omfattades av studien ansåg att de hade påverkats positivt i sin syn på en hållbar livsstil i samband med miljöveckan.

Förord

Utveckling och information om hållbar utveckling har på senare tid accelererat från att vara aktuellt inom mycket miljömedvetna grupper som t.o.m. fått ett löjets skimmer över sig, betraktade som naturnördar, trädkramare etc. Nu har vi i stället uppnått en s.k. ketchupeffekt där många vill synas och uppnå en s.k. ”win/win”-effekt” genom sitt miljöengagemang som ett komplement i sin marknadsföring/profil. Miljöarbetet har blivit accepterat i de flesta kretsar och ingår t.o.m. i årets politiska valkampanj där de politiska partierna har gjort det till en av sina stora frågor varav bl.a. de olika partierna reser runt i Sverige genom en miljövänlig tågturné.

Vi tycker att detta ämne är både intressant och aktuellt att arbeta med. Vi som skriver kommer ifrån tre olika områden, data, ekonomi samt vård och omsorg vilket i sig har varit berikande. Hållbar utveckling tas upp mer och mer i skolan. Senast kom Yrkeshögskolan med tydliga riktlinjer att hållbar utveckling skall finnas med i undervisningen. Vi anser också att hållbar utveckling berikar våra undervisningsämnen genom att hållbar utveckling utgör ett stort och viktigt arbete ibland alla människor här och nu för en bättre värld. Detta är en grundläggande värdering som vi anser ha myntats under vår barndom genom Mulleskolan mm som vi gärna vill föra vidare och som vi tycker utgör en självklar del i våra liv.

Vi vill tacka våra hjälpsamma kollegor, miljögruppen och de elever som har bidragit i vårt arbete samt kunniga vänner för jättefin hjälp. Vi vill också tacka vår ambitiösa och hjälpsamma handledare Eva Nyberg för sitt värdefulla engagemang!

Sist men inte minst vill vi tacka våra familjer som stöttat oss på alla möjliga vis!

Maria, Ing-Marie och Ann-Chatrine

Innehållsförteckning

Inledning	1
Bakgrund	1
Syfte	1
Begreppsförklaring hållbar utveckling	1
Litteraturgenomgång och teoriansknytning	2
Historik	2
Hållbar utveckling i skolans styrdokument	3
Tidigare forskning och teoriansknytning	3
Preciserat syfte	6
Frågeställningar	6
Metod	6
Inledning.....	6
Miljöveckan.....	6
Metodval.....	7
Urval	7
Genomförande	7
Pilotstudie	8
Intervjuer.....	8
Enkätundersökning	8
Bortfall i enkätundersökningen.....	9
Bearbetning av empiriskt materia	9
Reliabilitet och validitet	9
Etiska aspekter.....	10
Resultat och analys	11
Resultat av enkätundersökningen	11
Delaktighet under miljöveckan	11
Miljötema i undervisningen under miljöveckan.....	12
Elevernas medvetna och aktiva val	12
Från hållbar utveckling med miljövecka till hållbar livsstil.....	13
Resultat av intervjuerna.....	14
Delaktighet i aktiviteter under miljöveckan.....	14
Elevernas medvetna och aktiva val under miljöveckan.....	15
Vikten av hållbar utveckling i undervisningen	16
Från hållbar utveckling till hållbar livsstil	17
Sammanfattning.....	19

Diskussion och slutsatser	20
Inledning.....	20
Delaktighet och medvetna val i aktiviteter under miljöveckan	20
Vikten av hållbar utveckling i undervisningen.....	20
Från hållbar utveckling till hållbar livsstil.....	22
Vikten av att inspirera andra.....	22
Slutsats.....	23
Förslag till vidare forskning	23

Referenslista.....	25
---------------------------	-----------

Bilaga 1; Miljögruppen

Bilaga 2; Intervjufrågor

Bilaga 3; Enkätfrågor med elevernas svar

Bilaga 4; Intervjufrågor med elevernas svar

Inledning

Bakgrund

Hållbar utveckling och globalisering är ett aktuellt ämne som inte längre kan förbises pga. diverse orsaker som tidsbrist, ekonomiska resurser och ren bekvämlighet, som utgör hinder för den enskilda konsumenten. Naturen, miljön och vår omvärld låter inte vänta på sig. Världen har förbrukat mycket av våra gemensamma resurser. Brandt och Gröndal (2002) hävdar att miljöforskningen har insett att lösningen ligger i ett tvärvetenskapligt synsätt. Miljö och ekonomi hänger intimt samman med varandra och utgör alla människors förutsättning till ett långsiktigt liv.

Vår studie genomfördes på Uddevalla Gymnasieskola som är en av Sveriges största gymnasieskolor. Skolan tillhör Uddevalla kommun som är Sveriges första kommun med ett godkänt miljöledningssystem enl, EU:s förordning, EMAS.

Det har varit en miljövecka under vårterminen, som anordnats av skolans miljögrupp och grundtanken med den var att eleverna skulle uppleva en hel vecka som går i temat hållbar livsstil. De möttes av olika aktörer från organisationer, företag, myndigheter, handel, föreningar som alla visade sina respektive verksamheter. Aktiviteterna var förlagda till allmänna utrymmen på skolan, centrerade runt reception och elevcafé, eftersom alla elever passerade där dagligen och avsikten var att nå så många som möjligt. Vår studie gjordes i samband med denna miljövecka.

Vi som gör detta arbete arbetar som lärare inom ekonomi, data samt vård och omsorg inom både gymnasieskola och komvux.

Syfte

Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur eleverna upplever en skolvecka med inslag av hållbar utveckling, som är inriktad på miljö. Vi vill ta reda på om det har påverkat elevernas val under veckan. Vi vill också undersöka om eleverna tror att de kommer att inspireras av hållbar utveckling och att själva leva mer klimatsmart åt en hållbar livsstil.

Begreppsförklaring hållbar utveckling

Hållbar utveckling används i många sammanhang och den begreppsförklaring som vi använder oss av är både med miljömässigt, socialt och ekonomiskt perspektiv.

Hållbar utveckling definieras enligt Brundtlandkommissionen, att alla länder ska sträva efter ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov” (Brandt & Gröndal, 2002 s 200).

Denna definition på hållbar utveckling bygger på att förena miljö med välfärd som inte enbart innebär ekologisk hållbarhet utan tvärtom även innefattar ekonomisk, social och kulturell utveckling för ett långsiktigt perspektiv. Brundtlandkommissionens begrepp öppnade vägen för att se miljöarbetet ur ett stort perspektiv. Vidare diskuterar Brandt och Gröndahl (2002) att en rättvis fördelning av resurserna mellan olika länder och generationer är en viktig förutsättning för hållbar utveckling.

Vi anser att miljömässig hållbarhet går ut på att minska påverkan på naturen till "vad den tål". Social hållbarhet innebär att bygga ett samhälle där människors grundläggande behov tillgodoses, när det gäller till exempel hälsa, trygghet och demokrati. Ekonomisk hållbarhet handlar om att inte slösa med resurser och att fördela dem rättvist.

Vi upplever att begreppet har fått omfattande spridning och att det råder bred enighet om att en hållbar utveckling bör vara det övergripande målet för samhällsutvecklingen lokalt och globalt.

Litteraturgenomgång och teoriansknytning

Historik

Begreppet hållbar utveckling spreds 1987 i samband med den FN tillsatta Brundtland-kommissionen. Den är uppkallad efter sin ordförande, dåvarande norska statsministern Gro Harlem Brundtland (Brandt & Gröndahl, 2002, s 18). Då påvisades det att vi människor förbrukar mer energi och råvaror än vad jordklotet tål, vår livsstil är helt enkelt inte hållbar i ett längre tidsperspektiv.

Vid FN:s stora miljökonferens 1992 i Rio de Janeiro, antogs "hållbar utveckling" som ett gemensamt miljömål för alla länder (Brandt & Gröndahl, 2002, s 18). Länderna enades om ett gemensamt handlingsprogram för miljö och utveckling, som kom att kallas Agenda 21, för att det var dagordningen för det 21:a århundradet.

1997 var det en överenskommelse mellan flera länder i staden Kyoto i Japan, därav namnet Kyotoprotokollet. I överenskommelsen framgår hur mycket utsläppen av växthusgaserna ska minska. Kyotoprotokollet gäller från 2005 till 2012 och det är industriländer som har skrivit under protokollet och lovar minska utsläppen av olika växthusgaser med en viss mängd fram till 2012 (www.ne.se).

I Johannesburg 2002 hade mötet namnet *FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling*. Då var det 10 år efter den stora Rio-konferensen och dess uppföljning. Nu uppmanade man alla FN:s medlemsstater att ta fram en plan, där det framgår hur det nationella arbetet ska bedrivas med omställning till en hållbar samhällsutveckling (Johansson & Magnusson, 2005, s 4).

2004 hade FN sin miljökonferens i Argentina. Där deltog 180 länder, men det var svårt att enas om någonting, men målet med mötet blev en överenskommelse att minska växthusgaserna för att bromsa klimatförändringarna. EU ansåg att det inte uppnåddes någon plan för miljöamtalen efter Kyotoprotokollets slut 2012. Däremot så framkom en kompromiss mellan EU och USA, där fler möten om klimatfrågor skall ske (www.ne.se).

"Åren 2005-2014 är en tioårsperiod, kallad Dekaden, då undervisningen ska präglas av olika perspektiv på hållbar utveckling" (Björneloo, 2008, s 13). Detta avtal gäller för alla lärare och all undervisning världen över. FN/Unesco riktar uppmärksamhet på lärare från hela världen efter nya stora samhällsförändringar och nya insikter. Förutsättningarna för undervisningen är skiftande och innehållet är olika.

Vid FN:s konferens i Köpenhamn 2009 deltog 192 länder. Tanken var att det nya avtalet i Köpenhamn skulle ersätta Kyotoprotokollet, men så blev aldrig fallet. Det rådde stor oenighet bland världens länder om hur mycket utsläppen av växthusgaser borde minska, och detta var en anledning till att det inte kom till ett nytt avtal som ersätter Kyotoprotokollet. EU har lovat

att minska utsläppen med 20% fram till 2020, medan andra länder vill minska utsläppen väldigt lite och vissa länder vill inte lova att minska utsläppen något alls (www.ne.se 2010-03-10).

Hållbar utveckling i skolans styrdokument

Vi har främst tittat på detta utifrån gymnasieskolan samt vuxenutbildningens styrdokument, då detta är mest aktuellt i vår undersökning.

I läroplanerna både för grundskolan (Lpo 94) och de frivilliga skolformerna (Lpf 94) tar de upp hållbar utveckling. Där finns fyra övergripande perspektiv som lyfts fram:

- miljöperspektivet
- det historiska perspektivet
- det internationella perspektivet
- det etiska perspektivet

”Dessa övergripande perspektiv ska vara närvarande i all undervisning och bildar tillsammans kärnan i hållbar utveckling” (www.skolverket.se, 2010-02-22).

Ett citat från läroplan (Lpf 94) på skolverkets hemsida:

Genom ett miljöperspektiv får de [eleverna] möjligheter både att ta ansvar för den miljö de själva direkt kan påverka och att skaffa sig ett personligt förhållningssätt till övergripande och globala miljöfrågor. Undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva kan anpassas för att skapa hållbar utveckling.

Den första svenska strategiplanen (2001/02:172) för hållbar utveckling, reviderades under 2005 (Magnusson & Johansson, 2007) undervisningen framhävs som ett av kärnområdena inom hållbar utveckling. Ett citat där det framgår att hållbar utveckling har fått en större betydelse än tidigare:

Det är viktigt att perspektivet hållbar utveckling genomsyrar all utbildning och lärande. Målet är att kunskap om hållbar utveckling skall förmedla ett budskap, men framförallt bör den stimulera aktivt deltagande och kritiskt tänkande kring byggandet av ett hållbart samhälle. För individen är utbildning avgörande för att tillgodogöra sig information om hållbar utveckling och göra medvetna val som konsument och samhällsmedborgare. Genomförandeplanen från Johannesburg 2002 understryker behovet av kunskap, utbildning och forskning för hållbar utveckling. Vidare beslutade FN:s generalförsamling i december 2002 om att förklara perioden 2005-2014 som årtiondet för utbildning för hållbar utveckling. Unesco har utsetts till att leda arbetet.(Magnusson & Johansson, 2007, s 4)

Tidigare forskning och teoriansknytning

I boken *Hållbar utveckling i praktiken* (Myndigheten för skolutveckling, 2004) resonerar man om hur vi kan skapa det goda samhället och därmed också förutsättningar för ett gott liv med god livskvalitet och hälsa. Man kan säga att den hållbara utvecklingen berör livet i sin helhet och även tankar på vilken framtid vi vill skapa och delge kommande generationer. Globalisering och hållbar utveckling behöver bygga på demokrati, och moraliskt handlande där människors lika värde ska stå i fokus, rätten till ett gott liv och en god miljö.

Detta är ett komplext område att diskutera med oändligt många aspekter. Orlenius (2001, s 112) skriver att: ”Förutsättningarna för överförande av grundläggande värderingar från generation till generation, såsom under tidigare sekler, har starkt förändrats under senare tid. ... Barn och ungdomar förbehåller sig rätten att tänka fritt redan i tidig skolålder”.

Orlenius (2001, s 98) säger att ”strävan bör inte bara vara att etiken ska utgöra moralens teori utan att etiken också utgör moralens praxis”. Det finns information och kanske kunskap, men svårigheten är att faktiskt rent praktiskt tillämpa sin kunskap i sin livsföring.

Vi tycker oss se att det är många medier som myntar barn/ungdomars värderingar idag, inte som förr när det var föräldrarnas, prästen och lärarens syn på livet som till stor del lade grunden till barnets normer och värden. Skolan har en viktig uppgift att vägleda i värdegrundsfrågor på många områden inte minst när det gäller hållbar utveckling. I skolan är det också viktigt att hålla etiska diskussioner levande. Med etik menar vi att den enskilda eleven klargör en ståndpunkt, som grundar sig på värderingar och attityder som guidar ett förhållningssätt till livet. Men det krävs också att elever handlar rent moraliskt utifrån den goda avsikten och att leva efter en hållbar livsstil.

I boken *Utmaningen från Vetenskapsrådet* (Sundbaum, 2009) påvisar man vikten av mångvetenskapliga lösningar för en hållbar framtid. Vi måste förvalta vår framtida välfärd och bättre sköta vår jord, istället för att överutnyttja våra ekosystem. Enligt Maria Johansson (Rydén, 2009, s 63-83) docent i miljöpsykologi vid Lunds tekniska högskola, så nämner hon att om vi vill påverka människor till en mer miljövänlig livsstil, så är det först viktigt att ta reda på vad det är som styr det beteendet man vill förändra hos människan,. Hon använder olika teoretiska modeller för att belysa vad som styr människors agerande i olika situationer. En modell (Rydén, 2009, s 63-83) är enligt Maria Johansson att människans beteende är en konsekvens av att individen har en viss intention att göra något. Intentionen påverkas av individens attityder samt omgivningens attityder (subjektiv norm) tillsammans med hur individen själv upplever att hon/han kan påverka situationen (upplevd kontroll). Maria Johansson ger ett mycket bra exempel på detta: ”Den här teorin säger att du kan tycka att du bör åka kollektivt till jobbet för miljöns skull, men ändå väljer att ta bilen om alla dina arbetskamrater bilpendlar och om du upplever att det är besvärligt att ta bussen” (Rydén, 2009, s 79). Om syftet är att påverka människor att ändra sin livsstil och leva helt miljövänligt med alla de aktiva val som det innebär, ska vi enligt Maria Johansson helst påverka individernas värderingar på en grundläggande nivå. ”Det som ger mest konsekvent beteende över tid är det som styrs av en inre, personlig norm som bygger på grundläggande värderingar” (Rydén, 2009, s 83).

Det finns som sagt en mängd olika sätt att styra människors beteende, men oavsett hur vi väljer att styra, så är kunskap och information nödvändigt. Rydén skriver följande: ”Stora informationskampanjer ger generellt sett liten effekt, för att inte säga ingen alls” (Rydén, 2009, s 81). Däremot anser Chris von Borgstede, forskare i miljöpsykologi, att det kan bereda vägen för ytterligare insatser, för att informationen skall ge effekt är det viktigt att det samtidigt belyses vilka vinster åtgärden ger, samt även att informationen anpassas efter hur motiverad mottagaren är att ta till sig informationen (Rydén, 2009, s 81).

Svenska barn och ungdomar har enligt Sandell, Öhman och Östman (2003) en relativt låg kunskapsnivå när det gäller miljöfrågor. Vidare framförs också att ungdomarna främst lär sig om detta område via TV och i andra hand från skolan. Författarna visar på att den undervisning som sker rent teoretiskt inte har samma genomslagskraft, medan den undervisning som sker genom det direkta mötet med naturen, rollspel och gruppdiskussioner får en fördjupad kunskap och förändrade attityder till miljöproblemen.

Oscarsson (2005) skriver att det är viktigt att inhämta grundlig förståelse och kunskap, en upplevd känsla samt en aktiv handling, han talar om tre dimensioner Kunskap-Känsla-Handling. Oscarsson menar vidare att undervisningen behöver innehålla dessa tre dimensioner, för att undervisningen ska främja ett lärande. Komponenterna är enligt Oscarsson ömsesidigt kopplade till varandra, men behöver nödvändigtvis inte starta i en viss dimension. Vidare säger han: "Vad hjälper det dom som svälter att svälten skrivs in i läroböckerna och där görs till ett faktum som vi sedan får prov på. Vore det inte mer konstruktivt att försöka göra något åt den" (Oscarsson, 2005, s 41).

I Oscarssons rapport (2005) refererar han att resultatet av både nationella och internationella undersökningar som gjordes på 1980-talet visade en mycket dyster framtidstro hos elever. Man kunde se att den globala framtidsbilden visade oro, förtvivlan, kärnvapenkrig, kapprustning, världssvält och miljöförstöring. Däremot under början av 2000-talet påvisades att svenska tonåringar ser betydligt ljusare på framtiden och har en mer optimistisk syn jämfört med tidigare undersökningar. Oscarsson hävdar att de forskare som talar om en pessimistisk framtidssyn hos unga har fel. Men för en ung människa är det svårt och komplext att göra världen begriplig och sätta in kunskapen i sitt rätta sammanhang. Oscarsson skriver följande:

Undervisningen måste utveckla elevernas förmåga att tänka och reflektera över fakta och utifrån fakta. Begrepp, som hjälper till att skapa mening och ordning i en mängd osorterad information och erfarenheter, måste utvecklas och göras begripliga. Att utveckla elevernas tänkande på detta sätt innebär t.ex. att träna eleverna att analysera de inbördes sambanden mellan orsaker, konsekvenser och åtgärder. (Oscarsson, 2005, s 39)

Ellen Almers (2009) har i sin doktorsavhandling studerat hur ungdomars engagemang och handlingskompetens växer i undervisning. Hon har undersökt vad det är som ger en person engagemang och lust att handla och vilken roll spelar skolan i detta samt finns det något utanför skolan som har betydelse. Almers anger bland annat två viktiga komponenter, den ena som hon benämner är avståndsmoraliskt engagemang, vilket innebär ett engagemang för hållbar utveckling oberoende av tidsperspektiv eller geografiska gränser, ett globalt tidsöverskridande engagemang. Ett hyggligt liv för alla, här och nu, där och sedan. Den andra viktiga komponenten är hur man utvecklar sin handlingskompetens för en hållbar utveckling, som innebär att man bland annat har kunskap, är emotionellt kompetent, är motiverad och har lust, har handlingsstrategier och ser möjliga lösningar. Almers framför att kunskap, känsla och handling hör ihop, som även Oscarsson (2005) framför. Almers (2009) går ett steg längre och påvisar i sin undersökning att även normer och värderingar, som exempelvis människors lika värde, respekten för människors olika åsikter i skilda sammanhang, samt även att ha tillit till vuxna som har genererat en självtillit. Det kan ha betydelse för att få ungdomar att vilja ta ställning och agera menar hon.

Enligt Almers (2009) så framhåller ungdomarna egennyttan som en drivkraft dvs. att de själva mår bra av sitt engagemang. Almers framhåller också vikten av att undervisningen som inriktar sig på miljö och hållbarhetsfrågor till största delen inriktar sig på lösningar och handlingsstrategier istället för eländesbeskrivningar. Hon anser det är viktigt att eleverna får upplevelsen av att vara handlingskompetenta i stället för hjälplösa.

Magnusson och Johansson (2007) belyser att det inte är enkelt att arbeta tvärvetenskapligt på grund av att det ställer höga krav på lärarna att arbeta ämnesintegrerat, vilket innebär att man ibland måste arbeta inom nya ämnesområden. Det kräver en organisation från skolan som främjar denna ämnesintegrering, så att det går att genomföra rent praktiskt. Det ställer också

stora krav på eleverna som på egen hand söker kunskap och arbetar utifrån helhetsperspektiv. Under arbetets gång växer vissa grundkunskaper fram som ligger i ämnets karaktär. Samtidigt som de framhåller att eleverna tycker om att arbeta med teman där kunskap och fakta knyts ihop, vilket gör att deras arbeten känns mer meningsfulla. Vidare påtalar Magnusson och Johansson (2007, s 21-25) att det behövs kompetensutbildning för lärare inom hållbar utveckling, då många lärare känner osäkerhet inför att kunna integrera detta i sina ämnen.

Enligt Magnusson och Johanssons rapport framgick det av deras intervjuer följande:

Det finns stora brister i implementeringen av undervisning för hållbar utveckling i gymnasieskolan. Faktorer som identifierades som väsentliga i sammanhanget var, otydlighet i vem som har ansvaret för att denna undervisning ska bedrivas, svårigheter för lärare och skolläda att definiera begreppet hållbar utveckling, utbildningssystemet gynnar inte ett tvärvetenskapligt arbetssätt och behov av kompetenshöjning hos lärare avseende vad som ska förmedlas och hur. (Magnusson & Johansson 2007, s 1)

Björneloo framför att skolläda har en nyckelroll i att ge stöd till lärare och elever i skolarbetet. ”Små steg i rätt riktning kan vara fruktsammare än stora förändringar på kort sikt” (Björneloo, 2009, s 34). På en skola som är väl fungerande menar Björneloo att man tar till vara den enskilda medarbetarens kompetens, och att detta leder till en atmosfär och kultur som tar tillvara kunskaper, idéer och reflektioner.

Preciserat syfte

Genom litteraturstudierna och genomförandet av miljögruppens temavecka, växte vårt syfte och frågeställningar fram. Syftet med detta examensarbete blev att undersöka hur elever upplever en skolvecka med inslag av hållbar utveckling under en temavecka, som är inriktad på miljö. Vi ville ta reda på i vilken mån deltar eleverna vid en blandning av valfria och obligatoriska aktiviteter under miljöveckan. Vi ville också undersöka om eleverna tror att de kommer att inspireras av hållbar utveckling och att själva leva mer åt en hållbar livsstil.

Frågeställningar

- Upplever eleverna att hållbar utveckling har integrerats i undervisningen under miljöveckan?
- Hur påverkas elevers deltagande vid val av en blandning av frivilliga och obligatoriska aktiviteter under en temavecka?
- Kan en temavecka ändra uppfattning om hållbar utveckling, så att eleverna tror att de kommer att leva mer mot en hållbar livsstil?

Metod

Inledning

För att nå vårt syfte har vi valt att undersöka hur eleverna upplever en miljövecka och vi har gjort vår undersökning med elever som deltagit under miljöveckan.

Miljöveckan

Miljöveckan hade två obligatoriska aktiviteter, det var inledningen samt avslutningen. Då gick klassföreståndaren med respektive klass på dessa aktiviteter. Övriga aktiviteter var frivilliga och förlagda under skoldagen. På måndagen inleddes miljöveckan med en

obligatorisk föreställning, dessutom var det olika utställare som medverkade på temat energi-, skräp och sorteringsdag. På tisdag låg det frivilliga aktiviteter som eleverna kunde delta i under skoldagen. Tisdagens tema handlade om transport och hälsa. Onsdagen hade inga aktiviteter på grund av en studiedag och därmed fanns inga elever på skolan. Under torsdagen var det ytterligare frivilliga aktiviteter som handlade om ekologisk mat och KRAV-odlat. Miljöveckan avslutades på fredag med en obligatorisk teaterföreställning samt frivilliga aktiviteter med temat konsumtions- och bytesdag. Flertalet av aktiviteterna var samlade till allmänna samlingsplatser så som café, bibliotek mm. Tanken med miljöveckan var att det förhoppningsvis skulle leda till att fler elever, lärare och övrig personal skulle göra aktiva val och ställningstaganden inom hållbar utveckling. Projektbeskrivning av miljöveckan finns med i Bilaga 1.

Metodval

För att få svar på vårt syfte och våra frågeställningar valde vi att göra kvalitativa intervjuer och att ta del av en enkätundersökning som miljögruppen gjorde. Vi har funnit stöd från det enligt Stukát (2005) då man ibland med fördel kan kombinera olika undersökningsmetoder, då flera metoder kan belysa en aspekt tydligare och ur fler vinklar och att metoderna stödjer varandra.

De kvalitativa intervjuerna var halvstrukturerade. Enligt Kvale (1997), så är detta en passande metod för intervjuer som ger öppna svar, för att ha möjligheten att kunna ställa följdfrågor till eleverna när det är lämpligt. Då fick också eleverna möjlighet att utveckla sina svar och att vi kunde få en bättre förståelse av elevernas attityder, värderingar och intressen.

Dessutom valde vi att kombinera intervjuerna med en enkätundersökning, som är en kvantitativ metod. Detta var en möjlighet för oss att ta del av många elevers upplevelse inom hållbar utveckling, men det ger ingen djupare bild av vad eleven egentligen tycker. På miljöveckans sista dag kunde samtliga elever besvara en enkät med flervalsfrågor, som miljögruppen utformat. Men vi har fått möjlighet att ta del av och använda oss av resultatet i enkätundersökningen.

Urval

Undersökningsgruppen var inom Barn- och fritidsprogrammet, Gymnasiesärskolan, Handels- och administrationsprogrammet, Hotell- och restaurangprogrammet, Livsmedelsprogrammet, Samhällsprogrammet och Samhällsprogrammet med internationellinriktning, vilket utgjorde ca 1100 elever. Enkätundersökningen vände sig till samtliga dessa elever.

I de kvalitativa intervjuerna valdes slumpmässigt tio myndiga elever ut från gymnasiets Samhällsprogram. Vi valde att intervjua myndiga elever i årskurs 2 ur Samhällsprogrammets tre klasser. Orsaken till att vi valde Samhällsprogrammet, var att det var praktiskt att schemamässigt hitta bra tider för intervjuer, både för eleverna och för oss som skulle intervjua. Vid något tillfälle var eleven sjuk och då valdes en ny elev ut slumpmässigt. Vi försökte att både intervjua killar och tjejer och det blev fyra killar och sex tjejer. På Samhällsprogrammet är det fler tjejer än killar.

Genomförande

Enligt Stukát (2005) ska det tydligt framgå hur frågorna har tagits fram och hur de besvarar syftet och frågeställningarna. Vi utarbetade ett förslag på intervjufrågor som vi därefter

reviderade, efter gemensamma diskussioner. Våra frågor är formulerade så öppna och neutrala som det var möjligt. Vi formulerade nio frågor med utgångspunkt från vårt syfte samt våra frågeställningar. Dessa frågor redovisas i Bilaga 2.

Pilotstudie

För att testa våra intervjufrågor gjorde vi var sin pilotstudie och det blev totalt tre pilotintervjuer. Detta gjorde vi för att kontrollera om eleverna förstod frågeställningarna i enlighet med Trost (2004), som framför att det är lämpligt att göra det innan själva intervjuerna. Vid pilotstudierna gjorde vi anteckningar, för att pilotstudien skulle vara så lik själva intervjuerna som möjligt samt en hjälp för oss själva att prova om det fungerade att intervjua och anteckna samtidigt. Vi valde att göra intervjuerna bestående av en som intervjuade en elev, för att eleven inte skulle vara i "underläge" med två som intervjuade. Men det viktigaste var att pröva om frågeställningarna fungerade och det upplevde vi alla tre att det gjorde. Pilotstudien resulterade inte i några förändringar av frågornas utformning. Dessutom fick vi en vink om hur lång tid en intervju skulle ta. Våra pilotintervjuer tog ca 30 minuter. Det hade vi nytta av när själva intervjuerna skulle bokas in.

Intervjuer

Vi valde att göra intervjuer för att få en fördjupad förståelse av vad eleverna tyckte. Vi kontaktade de elever som vi skulle boka in intervjuer med. Två av oss som skulle genomföra intervjuer arbetar inte på skolan, så då var det extra viktigt att förklara vem vi var och vad och varför intervjuer skulle göras. De flesta intervjuerna gjordes veckan efter miljöveckan och någon intervju veckan därpå. Detta för att det skulle vara i nära anslutning till miljöveckan. Vi bokade lämpliga tider för eleverna som exempelvis direkt efter en avslutad lektion, där det fanns ledig tid i schemat. Vi hade också tillgång till gruppum för att kunna sitta ostört när intervjun genomfördes. Mobiltelefonen var på ljudlös, för att inte eventuellt störa i intervjun.

De fyra etiska aspekterna kommunicerades med eleverna innan intervjun, informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. För att få en bra inledning på intervjun pratade vi lite mer allmänt om saker som var av intresse för eleven.

Vi valde så som Kvale (1997) föreslår, att göra intervjuer och att göra anteckningar under pågående intervju. Varje intervju tog ungefär ½-timme. Direkt efter varje intervju eller inom ett par timmar gjorde vi en sammanställning av varje fråga, med våra minnesanteckningar av innehållet som helhet. Detta framförs också av Kvale (1997) att det ska göras skyndsamt, för att inte modifiera svaren. På detta sätt är svaren färskare i minnet. Utskriften av intervjuerna är en fråga om tolkning av de svar som eleverna har givit oss på våra frågeställningar. Vi har skrivit ner det som tydligt och klart skapar ett sammanhang för intervjufrågorna, detta i enlighet med vad Kvale (1997) anser vara lämpligt. Dessutom valde vi att ha inspelningen som ett material att gå tillbaka till vid behov. Sex av tio intervjuer spelades in. I samband med inspelning av intervjuerna, användes en laptop med bordsmick och programmet Audacity. Från programmet har intervjun sedan exporterats som en mp3-fil. Vi behövde endast gå tillbaka till inspelningarna vid ett par tillfällen, för att bekräfta att våra anteckningar stämde.

Enkätundersökning

Enkätfrågorna togs fram av miljögruppen och under sista dagen i miljöveckan kunde elever besvara enkätundersökningen. De som besvarade frågorna fick en bit ekologisk tårta. Enkätsvaren sammanställdes av miljögruppen. Vi fick därefter ta del av denna

sammanställning, av elevernas svar för att få en uppfattning om vad många elever tyckte i vissa frågor. Vi använde oss av de frågor som var relevanta för vår forskning.

Bortfall i enkätundersökningen

Enkäten resulterade i 361 svar av 1014 elever dvs. 35%, vilket innebär ett bortfall på 65%. På miljöveckans sista dag delades enkäten ut, det var på fredag i samband med lunch. Bortfallet kan vi bland annat härleda till att alla inte åt lunch, vissa klasser hade inte lektioner på fredagar samt att vissa klasser hade Arbetsplats förlagda utbildningsdagar sk APU, i slutet av veckan mm. Det stora bortfallet kommer vi inte att följa upp ytterligare, då vi endast tar del av resultatet av enkätundersökningen som miljögruppen gjorde.

Bearbetning av empiriskt materia

Efter att vi hade gjort alla tio intervjuerna och skrivit ner dem, sammanställde vi ett dokument med våra intervjufrågor och alla tio eleverna svar. Intervjusvaren lästes igenom flera gånger för att vi skulle kunna skapa en helhetsbild och vi kunde då kategorisera svaren. Vi såg gemensamma mönster och likheter och var överens om vår kategorisering. De kategorier som vi kom fram till var följande:

- Delaktighet i aktiviteter under miljöveckan
- Elevernas medvetna och aktiva val under miljöveckan
- Vikten av hållbar utveckling i undervisningen
- Från hållbar utveckling till hållbar livsstil

Därefter fick vi ta del av enkätundersökningen som miljögruppen sammanställt. Resultaten är illustrerade i form av cirkeldiagram. Vi har redovisat resultatet både med antal svar i texten och procentuellt antal i diagrammen.

Reliabilitet och validitet

Enligt Stukat (2005) så kan reliabilitet jämföras med ett mätinstrument. Om man ska mäta en person och gör det med ögonmått och uppskattar längden så får det en låg reliabilitet, men om man mäter med ett måttband, så har det högre reliabilitet. Ännu bättre reliabilitet kan uppnås om man mäter exempelvis på en vårdcentral, som har bättre utrustning för att mäta. Vi har därför haft detta med reliabiliteten i åtanke när vi har gjort vår forskning, att tillförliten ska vara så hög som möjligt och att läsaren ska kunna följa vårt arbete.

Vi har dokumenterat vårt arbetsmaterial löpande under arbetets gång. Vi har sparat allt arbetsmaterial som använts under hela arbetet. I nära anslutning till intervjuerna har vi renskrivit en sammanställning av varje elevs svar, med våra minnesanteckningar av innehållet som helhet färskt i minnet, enligt Kvale (1997). Vi är medvetna om att vår återgivning av elevernas svar kanske inte är helt objektiv, men vi har varit medvetna om problematiken under arbetets gång och försökt återge med så stor objektivitet som möjligt.

När vi sammanställde våra intervjuer har vi inte generaliserat svaren, eftersom det är för litet underlag med tio intervjuade elever för att få göra det (Stukat, 2007).

När det gäller validiteten kan det enkelt förklaras enligt Stukat (2007) med giltigheten, att man mäter det som man avser att mäta. Vi försökte i vår undersökning att formulera våra intervjufrågor till elever, så att vi skulle kunna få svar på våra forskningsfrågor. Vi har alla tre så långt det varit möjligt, genomfört varje intervju på samma sätt och med ungefär samma

upplägning. Genom att vi gjorde var sin pilotstudie så hade vi kontrollerat frågornas validitet. Dessutom använde vi oss av två olika metoder, för att stärka validiteten. Vi kom fram till att enkätundersökningen till vissa delar stärkte våra intervjufrågor och kunde öka våra möjligheter att få svar på vårt syfte. Enkätfrågorna utformades av miljögruppen, som vi inte kunde påverka. Vi valde därför att använda de frågor som var relevanta för vår forskning.

Tillförlitligheten kan också ha påverkats av att vi som intervjuade eleverna, hade olika roller. En av oss arbetade på skolan där eleverna intervjuades, medan två av oss inte hade någon kännedom om eleverna. Det kan finnas en risk att de intervjuade anpassar sina svar för att få det att låta så bra som möjligt. Men vi tror inte att det har påverkat svaren i någon större utsträckning, då svaren från eleverna har varit underbyggda och det har även framgått från följdfrågorna.

Etiska aspekter

Vid en vetenskaplig undersökning är det viktigt att ha etiska frågor i betänkande. Vi informerade alla elever som intervjuades om det grundläggande individskyddskravet, som kan beskrivas i fyra allmänna huvudkrav på humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning (HSFR, 1990).

- **Informationskravet** – Detta uppfyllde vi genom att informera de intervjuade om vår forskningsuppgifts syfte. Vi upplyste också att han/hon hade rätt att avbryta sin medverkan.
- **Samtyckeskravet** – Alla våra intervjuade elever var myndiga och samtyckte till medverkan.
- **Konfidentialitetskravet** – Vi har meddelat eleverna om att deras namn är konfidentiella.
- **Nyttjandekravet** – Vi talade om för eleverna att underlaget kommer att användas i vår forskningsrapport och inte i andra sammanhang.

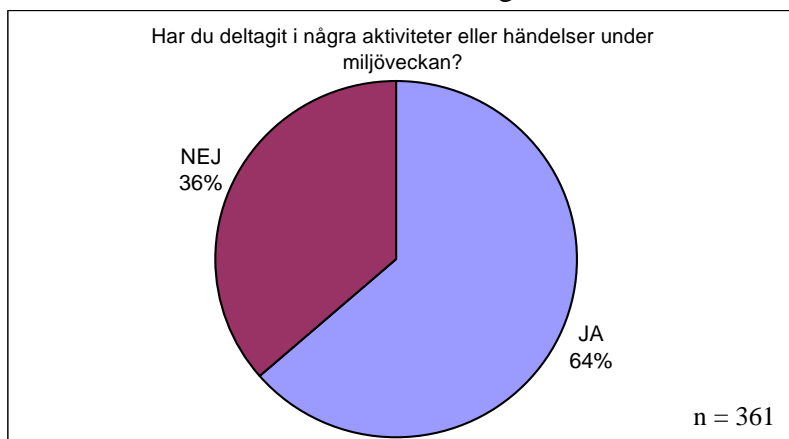
Resultat och analys

Resultat av enkätundersökningen

Här redovisar vi de svar från miljögruppens enkätundersökning, som anknyter till vårt arbete. Hela resultatet finns som Bilaga 3. Enkäten resulterade i 361 svar av 1014 elever, dvs. 35% svarade, varför det inte är möjligt att dra några generella slutsatser om samtliga elever på skolan. I bortfallet kan vi se en begränsning av att enkäten endast delades ut i samband med lunch endast vid ett tillfälle och att detta var på en fredag då det ofta är elever ute på praktik, slutar tidigt etc. Vi fick ta del av miljögruppens arbete när det befann sig i sitt slutskede och hade ingen möjlighet att påverka dess arbete mer än att observera deras aktiviteter. Denna observation utgör en del av helhetsbilden till vår rapport.

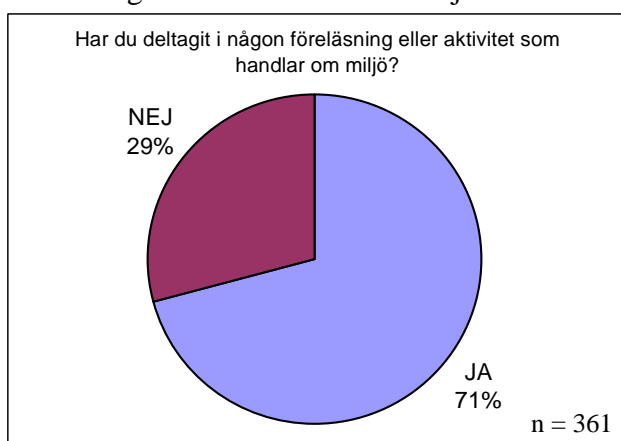
Delaktighet under miljöveckan

128 elever (36%) svarade nej och 225 elever (64%) svarade ja, att de deltagit i aktiviteter eller händelser. Under veckan fanns två obligatoriska aktiviteter, under måndagen och fredagen.

Figur 1.1 Deltagande i aktiviteter eller händelser under miljöveckan

103 elever (29%) svarade nej och 249 elever (71%) svarade ja, att de hade deltagit i någon föreläsning eller aktivitet under miljöveckan.

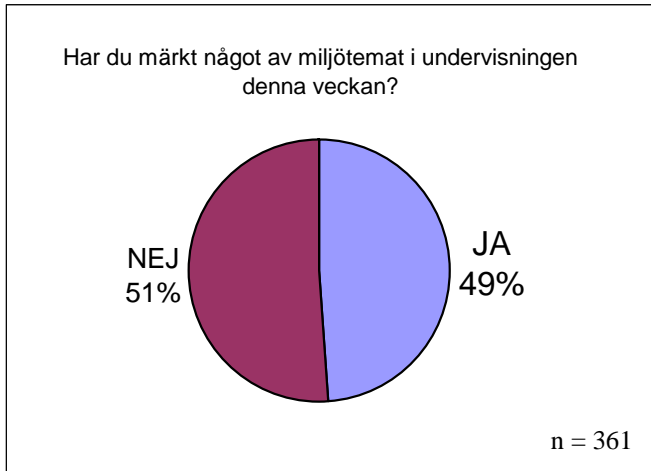

Figur 1.2 Deltagande i någon föreläsning eller aktivitet under miljöveckan

Resultatet visar att förhållandevis många elever har deltagit i aktiviteter under miljöveckan. Vi kan däremot inte avgöra om eleverna avser obligatoriska eller frivilliga aktiviteter under miljöveckan.

Miljötema i undervisningen under miljöveckan

Här har 180 elever (51%) svarat nej, medan 172 elever (49%) har svarat ja, på att miljötema i undervisningen har eleverna märkt av under miljöveckan.

Figur 1.3 Miljötema i undervisningen under miljöveckan

Nämnas bör att det var frivilligt för lärarna att koppla ordinarie undervisning till miljötema. Vi kan dock se att nästan hälften av eleverna som svarat, anser att de har haft miljötema i undervisningen under veckan.

Elevernas medvetna och aktiva val

Här har 175 elever (53%) svarat ja att de har någon gång under veckan valt det miljövänligaste alternativet att ta sig till skolan, medan 154 svarade (47%) nej på frågan.

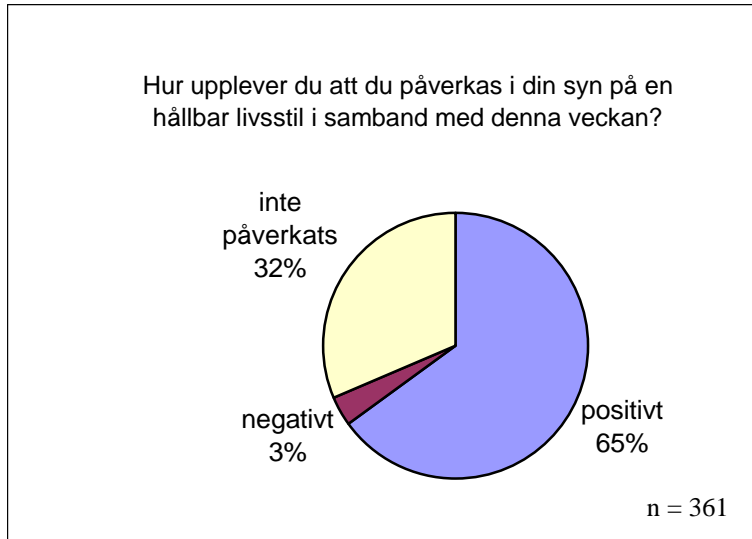
Figur 1.4 Miljövänligaste alternativet till och från skolan

Under enkäten ställdes frågan "Har du köpt någon ekologisk produkt i elevcaféet?" Där svarade 30% (105 elever) ja på frågan att de handlat ekologiskt i elevcaféet, medan 70% (247 elever) svarade nej på frågan.

Drygt hälften av de elever som svarat, anser att de använt det miljövänligaste alternativet till skolan under veckan. Vi har svårt att avgöra om dessa aktiva val är något de redan valt sedan tidigare eller om det beror på miljöveckan.

Från hållbar utveckling med miljövecka till hållbar livsstil

227 elever (65%) svarade positivt på att han/hon har påverkats i sin syn på en hållbar livsstil i samband med miljöveckan, medan 110 elever (32%) svarar att han/hon inte påverkats alls och 12 elever (3%) har svarat negativt.

Figur 1.5 Påverkan av synen på hållbar livsstil

Vi tolkar detta som ett stort intresse att leva klimatsmart i framtiden. Endast några få av de svarande eleverna har påverkats negativt i sin syn på hållbar livsstil. Vi är däremot medvetna om att en livsstilsförändring inte alltid är så enkel, enligt både Almers teori (2009) samt Maria Johanssons teori (Rydén, 2009, s 63-83) så krävs det flera faktorer för att påverka människor till en mer miljövänlig livsstil. Enligt Almers (2009) så framhåller ungdomarna egennytta som en drivkraft dvs. att de själva mår bra av sitt engagemang. Almers framhåller också vikten av att undervisningen som inriktar sig på miljö och hållbarhetsfrågor till största delen inriktar sig på lösningar och handlingsstrategier istället för eländesbeskrivningar. Hon anser det är viktigt att eleverna får upplevelsen av att vara handlingskompetenta i stället för hjälplösa.

Resultat av intervjuerna

Här redovisar vi det mest betydelsefulla som framkom i våra tio intervjuer med myndiga gymnasieelever, i enlighet med de kategorier som redovisats tidigare. De svar som framkom i intervjuerna finns redovisade i sin helhet som Bilaga 4. Genom intervjuerna framgår ett stort intresse och förståelse för hållbar utveckling särskilt när det ställs i ett större och globalare perspektiv som innefattar en helhetssyn som inrymmer ekologi, ekonomi och social utveckling. Dessa perspektiv ger eleven en bättre förståelse för hållbar utveckling som den kan tillämpa både på den individuella samt den globala nivån. Vi har även valt att lyfta upp frågan huruvida elever förväntas delta i frivilliga och obligatoriska aktiviteter i undervisningssyfte.

Delaktighet i aktiviteter under miljöveckan

Vi ställde frågor gällande delaktigheten i de olika aktiviteterna under veckan, både för de aktiviteter som varit obligatoriska och frivilliga. Här framkom varierande svar alltifrån deltagande och intresse till trots för att de flesta aktiviteterna var frivilliga till att informanter istället prioriterade bort möjligheten till förmån för annat.

På måndagens inledande och fredagens avslutande obligatoriska aktivitet har dessa elever i hög grad deltagit.

Jag har deltagit under måndagens introduktion... Jag såg Teatern på fredagen, det var ett bra budskap men den var lite hysterisk.

Jag lyssnade på Anders T Olsson på introduktionsdagen. Vet egentligen inte om det var så mycket som handlade om hållbar livsstil. På fredagen var jag ledig så jag var inte med på Teatern.

För övrigt har ett par elever som intervjuades deltagit i någon av de frivilliga aktiviteterna under veckan, såsom fototävling med miljötema samt föreningen Ung energi som arrangerade gruppdiskussioner under tisdagen som handlade om staden Uddevallas utveckling. Några elever er som deltagit i en frivillig aktivitet gav ett exempel på nytänkande:

Dessutom deltog jag på tisdag, där man fick anmäla sig. Vi var ca 40 stycken där och då jobbade vi i olika grupper. Det var en förening som höll i det som heter Ung Energi. Det handlade om stadens (Uddevallas) utveckling.

...att använda löpbandet till att alstra energi. Det ger ett annat användningsområde.

jag var också med i foto tävlingen men jag visste inte att man skulle motivera sin bild med ett miljötema förrän två dagar innan tävlingen.

Några elever framförde att de inte kände till att det hände så mycket under veckan, vilket då bidrog till att de inte deltog i de olika aktiviteterna.

Jag visste inte att det hände så mycket under veckan. Jag var med och åt Eko-lunchen och fototävlingen. Jag har hört från kompisar som varit och pratat med Trafikskolan i caféet.

Några elever i studien upplevde också tidsbrist pga. att de utställare som besökte caféet endast skulle besökas på raster vilket gjorde att man bara passerade förbi montrarna.

Jag har pratat med körskolan som stod nere i caféet men det var mer privata saker. Jag har nyss tagit körkort så jag känner till det där med EKO-körning Annars har jag bara passerat förbi på luncher och raster, det är ofta tidsbrist, man är alltid på väg någonstans.

Flera av de eleverna som ingick i studien framförde att detta ämne måste genomsyra undervisningen mer och att aktiviteter som anordnas måste vara obligatoriska. Flera av de elever som intervjuades upplevde att de inte hade tillägnat sig ny kunskap, men att det var ett bra och viktigt initiativ från skolan. Flera utav de intervjuade eleverna upplevde att de redan hade kunskap i ämnet som motsvarade innehållet i miljöveckan.

Det borde varit obligatoriska aktiviteter, annars blir det lätt att man väljer bort det man inte måste gå på.

Inget nytt men bra initiativ och bra att Miljöveckan tas upp.

Inte mycket mer än jag kände till innan. EKO-driving var nytt dvs nya råd och tips om hur man kan köra bil miljövänligt genom att exempelvis motorbromsa, inte gå på tomgång mm.

Vår analys är att flera elever deltog i de aktiviteter som var obligatoriska och valde då bort frivilliga aktiviteter. Däremot upplevde flera att det var ett bra initiativ med en miljövecka. Vi tror att detta utgör en viktig grund och hjälp inför hur skolan kan arbeta vidare för en bättre delaktighet som uppfyller kriterierna enligt skolans styrdokument, samt ger en hänvisning från eleverna om att det finns ett stort intresse för vidare kunskaper inom hållbar utveckling.

Elevernas medvetna och aktiva val under miljöveckan

Genom undersökningen ställde vi frågor om eleverna gjorde medvetna och aktiva val både på sin fritid och på skolan under veckan.

Flera elever i vår studie svarade att de inte gjorde några aktiva förändringar under veckan. En elev framförde:

Man är inne i sina rutiner och gör som man alltid gör.

Däremot svarade flertalet av eleverna i undersökningen att de redan gör aktiva miljömedvetna val innan miljöveckans start. Flera av eleverna i intervjuerna framför också att de redan lever klimatsmart med källsortering, begränsa elkonsumention genom att inte låta apparater stå i stand by-läge, köpa ekologiska och KRAV varor om priset inte är för högt.

Nej, jag handlar t.ex. kravmärkt sedan tidigare ändå, om inte priset är för stort. Fairtrade, rättvisemärkta varor är jag inte helt säker på, så att det inte går till mellanhänder. Man får även ha ett kritiskt tänkande.

Vi äter nog bra mat, för det mesta köttet vi äter är viltkött och kött som kommer från våran närhet likaså odlar mamma och pappa eget så vi har lite självhushåll.

Jag har uppmärksammat KRAV-odlad frukt och har handlat därefter. Tagit reda på var fisken är fiskad.

Minskat mer på ström- och vatten åtgång, slänger inte mat.

Lever alltid klimatsmart, återvinner allt, det mesta.

Ja, jag har stängt av istället för att låta apparater stå i stand by-läge.

Vår analys är att vi blev positivt överraskade över många av elevernas redan medvetna val, dvs att miljöveckan inte innebar något som de i någon större utsträckning inte redan kände

till. Deras medvetenhet låg redan steget före. Däremot så kan priset påverka miljövalet från eleverna.

Vikten av hållbar utveckling i undervisningen

När hållbar utveckling presenteras på en tvärvetenskaplig nivå och ställs i ett större och globalare perspektiv innefattar det en helhetssyn. Som tidigare nämnts inrymmer denna ekologi, ekonomi och social utveckling. Genom att eleverna får en mer konkretiserad bild av frågeställningar och problematik inom de olika ämnena kan de få en bättre förståelse för större sammanhang. Innehållet i undervisningen av hållbar utveckling får då en aktualiserad och nutidsanpassad innebörd som pågår nu och för fullt i samhället både lokalt och globalt.

Flera av eleverna i studien uttryckte att hållbar utveckling i undervisningen gör den mer intressant i ett långsiktigt perspektiv, bland annat beroende på i vilket sammanhang/ämne och på vilket sätt man kan omsätta hållbar utveckling i det dagliga livet.

Ja, beroende på i vilket sammanhang och på vilket konkret sätt man kan använda hållbar utveckling i "verkligheten".

Ja, det hade varit bra för då blir man mer uppmärksam på vad hållbar utveckling innebär, annars blir det lätt att man inte tänker på det.

Ja, det ger långsiktiga perspektiv.

Ja, men det beror på vad det gäller. Jag vill gärna ha ny konkret info som exempelvis går utanför "sopsortering".

Jag vet inte, kanske inte extremt mycket bättre. Det kan nog vara bra att väva in i ordinarie undervisning. Det blir mer naturligt. Det behöver kanske inte vara ett eget speciellt ämne.

Flertalet av eleverna i intervjuerna framförde att det är viktiga frågor som handlar om alla människors framtid. Flertalet av eleverna i undersökningen tyckte att det ska genomsyra alla ämnen, så att hållbar utveckling sätts i ett sammanhang. Några elever framförde:

...det rör oss alla och det är ju vårt ansvar. Det är ju en stor och viktig fråga just nu den blir då mer intressant att engagera sig i. ... Skolan är en stor del av våra liv i vår ålder.

Om så många människor som möjligt tänker miljömedvetet, då ger det effekt, även om inte var och en behöver påverka så mycket. Jag tycker inte att entusiasterna ska göra allt. Utan att man ska tänka mer globalt.

Flera elever som intervjuades framförde att de inte hade berört ämnet hållbar utveckling i ordinarie undervisning under veckan, utan snarare tidigare under terminen i ämnen som Marknadsföring och Internationell ekonomi.

Nej, faktiskt ingenting vi har haft undervisning som vanligt under hela veckan men inget speciellt miljötema.

Nej, inte under denna vecka. Men tidigare har vi pratat om företag och miljö.

Inget extra under miljöveckan. Men tidigare har vi pratat om det i Marknadsföring och internationell ekonomi. Då pratade vi om långsiktig lönsamhet och om ekologi.

Nej, faktiskt ingenting vi har haft undervisning som vanligt under hela veckan, men inget speciellt miljötema.

Vår analys av vårt resultat utgör potential för undervisning genom integrering av hållbar utveckling i de olika ämnena, genom att skolan fångar upp elevernas intresse för ämnet.

Från hållbar utveckling till hållbar livsstil

I detta avsnitt vill vi belysa om eleverna kommer att ändra uppfattning om hållbar utveckling, så att eleverna tror att de kommer att leva mer mot en hållbar livsstil. Hållbar utveckling är ett ständigt pågående arbete både individuellt och offentligt dvs om de förstår vad små åtgärder påverkar i större sammanhang, ekologiskt, ekonomiskt och socialt. Miljöveckan är som sagt begränsad till en vecka och vi har fått en glimt av hur eleverna ser på hållbar utveckling och vi kan som följande intervjuresultat påvisa ana möjligheter för deras intresse i ämnet.

Flertalet av eleverna som intervjuades ansåg att det som var och en gör lokalt påverkar i alla fall på lång sikt samt de såg det som viktigt med övergripande bestämmelser och riktlinjer från t.ex. kommunen som innevånarna skall följa.

Lokalt kan det påverka om "alla" bidrar. Man kan t ex börja jobba mot nedskräpning. Detta kan sedan användas i stadens marknadsföring, som en - Ren stad! Man får "hänga med på tåget". Men det behövs också att det görs saker på kommunnivå.

Tror inte att det jag gör påverkar något. Däremot så har jag rösträtt och där kan jag påverka.

"Många bäckar små", men de stora grupperna påverkar mest.

Ja allt påverkar, det alla människor gör påverkar på lång sikt, men en vanlig tanke som jag i alla fall tänker är att Varför skall jag bry mig om ingen annan gör det, vilken nytta gör det? Det är ju synd, det lilla är ju också viktigt.

Några av eleverna såg dock svårigheter i samband med det ibland höga priset på ekologiska alternativ, som kan utgöra begränsningar, för att man helt enkelt inte har råd att köpa den ekologiska varan. Någon elev upplevde också att man helt enkelt inte orkar "bry sig" ibland och därmed handlar sådant som inte gynnar en hållbar utveckling.

Jag kommer att köpa mat som är KRAV eller ekologisk, men även priset påverkar valet av köp.

Jag handlar t.ex. KRAV-märkt sedan tidigare ändå, om inte priset är för stort.

Ja vet att det gör det men jag är fortfarande lite skeptisk. Det kan ibland vara svårt att göra sin del i arbetet för att man frågar sig varför jag ska göra saker som gynnar miljön om inte andra gör det. Vad spelar det då för roll?

En elev framförde att ett studiebesök före miljöveckan på Ekocentrum i Göteborg gett resultat:

Studiebesöket gav mig information och kunskap om bl.a. färgämnen som har bidragit till min förändring, jag blev faktiskt rädd av informationen, men det gör att jag tänker mig för och jag tänker mer miljömedvetet.

Samtliga intervjuade elever trodde de kommer att använda sina kunskaper inom hållbar utveckling i framtiden. Flera intervjuade elever svarade att de vill gå vidare med hållbar livsstil utifrån fördjupad information om hållbar utveckling och konsekvenser som blir av att inte leva efter en hållbar livsstil.

Man måste tänka så. Det man gör – gör nytta! Tillslut gör det nytta om man gör det under längre tid.

Ja, det tror jag. Att ha en sund syn på miljöutvecklingen. Exempelvis att tänka efter vid bilköp. Det är bra att snabbtågen utvecklas, för då kan det vara ett alternativ till flyget. Jag tror att kärnkraften kommer att behövas och att t ex vindkraften kommer att vara ett komplement, än så länge till utvecklingen har kommit fram till något annat. Vi ska inte behöva vara beroende av kol och olja. Media har en viktig roll att informera om detta.

Ja, det tror jag! Nu kan man ju inte veta det i framtiden, men det tror jag Vid större inköp kommer jag att tänka till lite extra.

Ja, genom bra medvetenhet vill man göra så bra val som möjligt.

Har jag ett bra miljöval, vill jag helst välja det.

Man blir också påverkad av sina föräldrar min pappa har en Hybridbil den rekommenderar jag till andra också. Det har också gjort mig mer medveten.... Jag tar inte bil i onödan Jag köper ekologiska och krav varor när jag handlar men ibland struntar jag i det kostar mycket mer och ibland orkar jag inte bry mig faktiskt.

Vår analys är att flertalet av eleverna i studien trodde att det skulle påverka valen till en hållbar livsstil och att eleverna skulle använda sina kunskaper. Som vi tidigare nämnt vill vi koppla till Maria Johanssons teori (Rydén, 2009, s 63-83) att det krävs flera faktorer för att påverka människor till en mer miljövänlig livsstil. Det är först viktigt att ta reda på vad det är som styr det beteendet man vill förändra hos människan. Hon använder olika teoretiska modeller för att belysa vad som styr människors agerande i olika situationer. En modell är enligt Maria Johansson att människans beteende är en konsekvens av att individen har en viss intention att göra något. Intentionen påverkas av individens attityder samt omgivningens attityder.

Vikten av att inspirera andra

Flertalet av de elever som intervjuades ansåg att de på ett eller annat sätt bidrog till att inspirera andra människor, man påverkar sin omgivning med hjälp av sina kunskaper om en hållbar utveckling och miljömedvetenhet.

Ja, det tror jag. Vi jobbade fram ett program på tisdagen som ska presenteras på Bohusläns museum. Det ska vara en dag med fri kollektivtrafik. Detta skulle man kunna gå vidare med och t.ex. att pensionärer kan åka kollektivtrafik gratis under en tid (mitt på dagen) när det är "låg-tid" för kollektivtrafiken.

Jag är nog dålig på att inspirera andra men jag gör nog helt omedvetna saker som är bra för naturen t.ex. inte kasta skräp i naturen. Det är en ren självklarhet för mig! Det är nog viktigt att det blir en självklarhet, det får inte finnas några alternativ.

Några av eleverna i studien nämnde också att man påverkar varandra till att samåka på sina aktiviteter så att inte var och en kör egen bil. De flesta av de intervjuade eleverna sa sig ha viljan till att inspirera andra till en hållbar livsstil/miljömedvetenhet.

Ja om jag vill så kan jag definitivt inspirera andra. Skulle vilja engagera mig mer i framtiden med att föreläsa t.ex.

Jag påverkar på ett sådant sätt att jag håller naturen ren. Jag säger till om jag ser kompisar kasta skräp på marken och ser till att hitta en soptunna! Vi samåker alltid om vi ska åka någonstans istället för att alla tar varsin bil.

Ungdomar är en tacksam målgrupp för påverkan ifrån olika håll i samhället och denna målgrupp agerar oftast i flock inför nya influenser. Detta är något som framkommit genom

ovanstående svar gällande vikten av att inspirera varandra och tjäna i detta fall till ett gott syfte som har en långsiktighet. Någon klok okänd person lär ha sagt, ”du är inte vad du säger, du är vad du gör”.

Sammanfattning

Under våra intervjuer framkom det att delaktigheten i miljöveckans aktiviteter hos de intervjuade eleverna var relativt begränsat, bortsett från de obligatoriska aktiviteterna. Flera av eleverna i intervjuerna framförde att aktiviteter som anordnas måste vara obligatoriska. I enkätundersökningens resultat visade det sig däremot att mellan 60-70 % av de 361 svarande elever hade deltagit i aktiviteter under miljöveckan. Vi kan dock pga. frågans formulering i enkätundersökningen, inte avgöra huruvida svaren gäller de obligatoriska eller frivilliga aktiviteterna under veckan.

Flertalet av de intervjuade eleverna ansåg att ämnet hållbar utveckling är ett viktigt ämne som berör alla. Det bör ingå i alla ämnen i sitt sammanhang och genomsyra undervisningen. Skolan utgör ett viktigt forum pga. all den tid eleverna vistas i skolmiljön.

Eleverna i intervjuerna hade i de flesta fall inte märkt av miljötemat i ordinarie undervisning under miljöveckan, men framförde däremot att de hade arbetat med det tidigare under terminen. Ett fåtal av de intervjuade eleverna hade dock upplevt miljötema i ordinarie undervisning under miljöveckan. I enkätundersökningen däremot framkom att ungefär hälften av de elever som svarat, hade märkt av miljötemat i undervisningen.

Flera av eleverna i undersökningen ville gå vidare med hållbar livsstil utifrån fördjupad kunskap om hållbar utveckling. De intervjuade eleverna ansåg i hög grad att det man gör själv för miljön lokalt påverkar världen i stort i alla fall på lång sikt. Någon elev svarade däremot ”varför ska jag göra saker som gynnar miljön om inte andra gör det”. Flertalet av de intervjuade eleverna trodde att hon/han kommer att använda sina kunskaper inom hållbar utveckling i framtiden, så att det påverkar valen till en hållbar livsstil. En aspekt som framhölls som viktig var att prisbilden på ekologiska och KRAV varor som regel kan bidra till vissa begränsningar. Någon elev uppger också att man ibland inte heller orkar ”bry sig” om att välja det alternativet som gynnar miljön. En elev framförde bland annat att ett studiebesök hade genererat starka känsloupplevelser, som i sig hade genererat ett förändrat beteende och förhållningssätt. Av de intervjuade eleverna framförde flertalet att de hade viljan att inspirera andra människor inom miljö och hållbar utveckling.

De intervjuade eleverna upplevde att de inte hade gjort så många aktiva förändringar under veckan som gynnade en hållbar livsstil, däremot svarade många elever att de redan gör aktiva miljömedvetna val i sin dagliga livsföring. Flertalet elever i studien upplevde inte att de hade tillägnat sig ny kunskap under miljöveckan, eleverna framförde dock att de upplevde att de redan hade kunskap i ämnet, som motsvarade innehållet i miljöveckan. Man ansåg i hög grad att initiativet till en miljövecka från skolan var bra. I enkätundersökningen svarade 65% att deras syn på en hållbar livsstil i samband med miljöveckan hade påverkats positivt.

Diskussion och slutsatser

Inledning

I de avsnitt som följer kommer vi att diskutera delar av resultatet som vi har kommit fram till genom våra intervjuer med eleverna och enkätundersökningen.

Har elevernas val påverkats under miljöveckan. Upplever eleverna att hållbar utveckling har integrerats i undervisningen under miljöveckan och tror eleverna att de kommer att inspireras av hållbar utveckling och att själva leva mer åt en hållbar livsstil.

Delaktighet och medvetna val i aktiviteter under miljöveckan

I våra intervjuer visade eleverna på låg delaktighet i de valbara aktiviteterna under miljöveckan, det kan möjligen bero på bristande information, tidsbrist samt ingen obligatorisk närvaro på alla aktiviteter. Det framkom vid några av våra intervjuer. I enkätundersökningens resultat visade det sig däremot att mellan 60-70 % av svarande elever hade deltagit i aktiviteter under miljöveckan, vi kan dock pga. frågans formulering i enkätundersökningen, inte avgöra huruvida svaren gäller de obligatoriska eller frivilliga aktiviteterna under veckan. Vi tror att kravet på obligatorisk närvaro troligen har stor betydelse för engagemanget hos eleverna. Kanske kan man jämföra detta med Livskunskap, där det inte är någon betygsättning, men däremot obligatorisk närvaro. Det går kanske inte att förvänta sig att eleverna skulle välja de frivilliga aktiviteterna i större utsträckning, såvida det inte fanns ett stort intresse för ämnet hos respektive elev.

Eleverna som ingick i vår undersökning tycks redan göra medvetna val sedan tidigare och upplevde inte att miljöveckan tillförde någon direkt ny kunskap, som de inte redan kände till.

Vikten av hållbar utveckling i undervisningen

I våra intervjuer framkom att flertalet av de intervjuade eleverna inte hade upplevt att ämnet hållbar utveckling fanns med i ordinarie undervisning under miljöveckan. I enkätundersökningen framkom dock att 49 % av de 361 eleverna som svarat på enkäten hade märkt miljö temat i ordinarie undervisning under veckan. Detta kan möjligen bero på att eleverna i årskurs två som vi intervjuade redan hade berört miljötemat tidigare under terminen, ett exempel på detta var att elever refererade till studiebesök som gjorts på Eko-Centrum i Göteborg. Utifrån detta kan vi anta att lärare i viss mån integrerade ämnet hållbar utveckling i sin undervisning under miljöveckan.

Flertalet av de tillfrågade eleverna i intervjuerna ansåg att undervisningen blir mer intressant om hållbar utveckling integreras i ordinarie ämnen, samt knyter an till verkligheten. Många elever tyckte att det var en stor och viktig fråga just nu, som man inte kan bortse ifrån. En elev framförde just att man tillbringar en stor del av sitt liv i skolan, som då har en viktig roll. Vi upplevde i våra intervjuer och vi fick en känsla av att ungdomarna menar att man inte kan bortse från ämnet, då det är hela deras framtid som påverkas. I läroplanen (LPF 94) som tidigare nämnts framförs just kravet på att undervisningen skall belysa hur samhällets funktioner och vårt sätt att leva kan anpassas för att skapa hållbar utveckling. Vidare framgår i läroplanen att eleven ska ges möjlighet att kunna ta ansvar för den miljö de kan påverka, samt att även tillägna sig ett personligt förhållningssätt inom övergripande miljöfrågor.

Som tidigare nämnts har Oscarsson (2005) liksom Sandell, Öhman och Östman (2003) belyst vikten av att undervisningen behöver innehålla tre komponenterna kunskap, känsla och handling, utan inbördes ordning. Detta för att undervisningen skall främja ett lärande och leda till en aktiv förändring. En elev berättade om studiebesöket vid Eko-centrum i Göteborg där det framkommit information om vilka risker och skadliga konsekvenser som färgämnen kan orsaka. Eleven var under intervjun mycket tydlig med att informationen hade väckt en stark känsla vilket direkt medförde att eleven valde att vara mycket observant på färgämnen. Den starka känsloupplevelsen ledde således till handling och en aktiv förändring av elevens livsföring. Vår övertygelse är också att det är viktigt att skapa ett känslomässigt engagemang i undervisningen inom hållbar utveckling, för att det skall leda till en aktiv förändring hos eleven. Vi kan se vikten av att använda sig av de tre komponenterna kunskap, känsla, och handling i sin undervisning, samt ämnet hållbar utveckling även sätts in i sitt sammanhang för att ge eleven möjlighet till att få en grundläggande förståelse för ämnet.

I våra intervjuer framkom det från några elever att i undervisningen har de fått information om företag som lockar sina kunder med tillverkning av kläder i ekologisk bomull och arbetar utifrån CSR (Corporate Social Responsibility) -kriterier i all sin produktion. Vi tror att skolan kan dra nytta av exempelvis detta för att inspirera elever till en större medvetenhet och vikten av kritiskt tänkande i samband med konsumtion. Det skulle vara önskvärt om hållbar utveckling finns med i varje ämnes kursplan. Det finns med i styrdokumentet Lpf 94 bland annat, men vi tror att hållbar utveckling får en större tyngd om det finns med i varje ämnes kursplan. Detta styrks utav de resultat som framkommit genom våra intervjuer samt genom aktuell litteraturgenomgång (Magnusson & Johansson, 2007) som vi har gått igenom vikten av att dessa ”inslag” blir obligatoriska, så att de inte faller bort pga. av lättja och tidsbrist.

Vi kan se vikten av engagerade och kunniga lärare som vågar se sammanhanget/helheten för deras ämnen och spinna vidare på elevernas medvetenhet och intresse för hållbar utveckling. Magnusson och Johansson (2007) framför som tidigare nämnts, vikten av att arbeta tvärvetenskapligt med bland annat ämnesintegrering och att arbetssättet kanske kräver att man arbetar inom nya ämnesområden och utifrån ett helhetsperspektiv. Vidare framför de behov av kompetenshöjning hos lärare, när det gäller vad som ska förmedlas och hur inom hållbar utveckling. De framför även att lärarutbildningen fyller en viktig funktion i sammanhanget. För att tillgodose behovet tror vi att det behövs både ekonomiska och personella resurser. Björneloo (2008) framför liknande tankar som vi tog upp tidigare, där man kan tillvara till den enskilda medarbetarens kompetens, och att detta leder till en atmosfär och kultur som tar tillvara kunskaper, idéer och reflektioner. Att det kan vara små steg i rätt riktning istället för stora förändringar och att skolledaren har en roll med att stötta lärare och elever i arbetet.

Magnusson och Johansson (2007) framför som tidigare nämnt att i skollagen står det att utbildningen ska vara likvärdig över hela landet, men att det kan vara svårt med arbetet inom hållbar utveckling, om det beror på enskilda lärares initiativ och engagemang. Vi tror att undervisning inte kommer av sig själv med hållbar utveckling och kan inte bedrivas genom frivillig delaktighet som ingen tar sig tid till, eftersom tiden i de flesta lärares tjänster redan är mycket begränsad, liksom för eleverna som kanske hellre prioriterar andra aktiviteter.

Vi kan också se att det hade funnits stora vinster i att tilldela resurser till de lärare som kände ett engagemang för miljöveckan för att ytterligare kunna utveckla tankar och idéer om hur man kunde integrera ämnet i ordinarie undervisning under miljöveckan. Miljöveckan kan således vara ett viktigt startskott till ett fortsatt arbete inom ämnet hållbar utveckling.

Från hållbar utveckling till hållbar livsstil

I enkäten svarade 65% av eleverna på att de påverkas positivt i sin syn på hållbar livsstil i samband med miljöveckan.

Eftersom flertalet av de intervjuade eleverna redan kände ett stort engagemang med att göra klimatsmarta val, var de flesta positiva till att fortsätta leva efter en hållbar livsstil. Någon enstaka elev tyckte däremot att man gör så gott man kan, men ibland orkar man inte bry sig. Vi kan förstå att det i många fall blir svårt att ta till sig all information utan att den upplevs som kravfylld och övermäktig. Vi fick också information ifrån eleverna i studien om att de medvetna valen inte får bli för dyra alternativ för då väljer man ett billigare alternativ även om det inte är miljövänligt.

Som tidigare nämnts har forskning visat att en livsstilsförändring inte helt naturligt går hand i hand med kunskapen. Detta är en värdegrundsförändring som omfattar det mesta. Maria Johansson framför enligt Rydén (2009, s 63-83) just detta. Hon belyser olika teoretiska modeller för hur människors agerande styrs i olika situationer. Människans intention kan vara att leva enligt en hållbar livsstil. Intentionen påverkas av attityder både från den egna personen, men också från omgivningen tillsammans med hur människan själv upplever sig kunna påverka situationen. Vi tror i likhet med Maria Johansson (Rydén, 2009, s 63-83) att det är av stor betydelse att kunna påverka individers grundläggande värderingar, för att det skall leda till en livsstilsförändring hos individen på lång sikt.

En miljövecka kan kanske så frön till förståelse och intresse, men knappast leda till en livsstilsförändring. Som vi tidigare tagit upp, så menar Chris von Borgstede (Rydén, 2009, s 63-83) att stora informationskampanjer inte generellt sett innebär ett förändrat beteende, möjligen kan det bredda vägen för ytterligare insatser. Men för att det skall ge en varaktig behållning, så krävs det också att man samtidigt belyser vilka vinster åtgärden ger. Informationen måste också anpassas så att det passar mottagarnas intresse, motivation och kunskapsnivå.

I våra intervjuer svarade en elev att man ska ha ett kritiskt tänkande även i miljösammanhang. Detta menar Orlenius (2001) att idag kan barn tänka mer fritt än tidigare och överför inte heller lika ofta grundläggande värderingar från generation till generation. Nu var det inga fler elever som påtalade detta med vikten av kritiskt tänkande i vår undersökning, men det kan också bero på att våra intervjufrågor inte tog upp det.

Vikten av att inspirera andra

Vi uppfattar eleverna mer medvetna om en hållbar livsstil än vad vi trodde och detta är en positiv överraskning. Vårt intryck är att eleverna i vår undersökning har genom sina vänner, familj och media följt med i utvecklingen och vill lära sig mer om hållbar utveckling, för att göra ännu mer medvetna val.

Eleverna tycktes också påverka sin omgivning mer eller mindre medvetet i miljöfrågor. Någon elev sa under intervjun att inte kasta skräp i naturen är ju helt självklar. Det blir naturligt att inspirera andra när det är en självklarhet för personen själv.

Slutsats

Vi anser att hållbar utveckling är högaktuellt bland eleverna dvs. att det finns ett stort intresse för att lära sig mer och att få arbeta med något som både har verklighets- och nutidsförankring. Det framkom bland eleverna i vår studie att detta ämne måste genomsyra undervisningen mer.

Ämnet är inte självgående och det är inget arbete som drivs framåt av ideella krafter inom skolan. Hållbar utveckling måste ges resurser i form av tid samt fortbildning av lärare, för att skapa förutsättningar så att ämnet kan bli ett naturligt inslag i den dagliga undervisningen, menar vi. Stor andel av eleverna i både enkätundersökningen samt främst genom intervjuerna, upplevde inte att hållbar utveckling integrerats något nämnvärt i undervisningen under miljöveckan. Orsaken till detta kan eventuellt ligga i ovanstående, samt att det inte var ett uppställt mål från skolan, att det skulle ingå hållbar utveckling i den ordinarie undervisningen under miljöveckan.

När det handlar om aktiviteter som var frivilliga respektive obligatoriska under miljöveckan, så ser vi att eleverna i studien inte prioriterade frivilliga aktiviteter i så hög utsträckning. De som däremot deltog i frivilliga aktiviteter visade på hög grad av motivation och delaktighet inom ämnet. Däremot kan det vara svårt att nå ut med information och det är också viktigt att aktiviteter inte krockar med ordinarie undervisning. Eleverna i undersökningen framförde att aktiviteter som anordnas under en temavecka borde vara obligatoriska. Elevernas aktiva val under miljöveckan visade sig inte vara annorlunda än de val man gjort tidigare, däremot så gjorde flertalet elever i studien miljömedvetna val redan innan temaveckan. Flertalet av eleverna som ingick i undersökningen hade deltagit på någon aktivitet under miljöveckan.

Det framgick en medvetenhet och positiv attityd bland eleverna för ett fortsatt arbete inom hållbar utveckling. Vi är införstådda med att en värdegrundsförändring som bygger på ett faktiskt handlande tar lång tid och kan vara svårt att åstadkomma pga. att miljövalen också ställs i relation till exempelvis hur mycket dyrare en ekologisk matkasse är i förhållande till en ”vanlig”.

Skolans beslutsfattare borde inse möjligheterna med att implementera hållbar utveckling i undervisningen, något som berör alla och utgör en attraktiv grogrund för både lärare och elever om de får förutsättningar att genomföra teori till praktik inom hållbar utveckling.

Vi tror miljöveckan har sått ett frö för fortsatt arbete inom hållbar utveckling både hos elever och lärare!

Förslag till vidare forskning

Vi har gjort detta arbete ur ett elevperspektiv och skulle gärna vilja forska vidare på hur lärarna upplever undervisning för hållbar utveckling i skolan. Intressant vore också att få veta vad lärarna anser om ämnet hållbar utveckling. Tycker lärarna att de har den kunskap som de anser sig behöva för att undervisa i ämnet? Detta med tanke på att många lärare troligen saknar ämnesområdet i sin egen grundutbildning.

Eftersom vi känner ett stort engagemang och intresse för detta ämne har vi har lämnat in vårt arbete som ett bidrag till höstens internationella konferens EESD 10, *Engineering education in sustainable development*, Göteborg, 19:e tom 22:e september 2010. Konferensen anordnas av Kungliga Tekniska Högskolan samt Chalmers. EESD 10 är den 5:e konferensen i en serie

av 2 gånger om året återkommande konferenser som tar upp nya infallsvinklar för ingenjörer som skall utbildas inom hållbar utveckling. Deras utbildning är under omvandling och dess institutioner spelar en viktig roll för utformning, riktlinjer och omkonstruktion som följer forskning, samarbets- och pedagogiska metoder. Vi är, som presenterats tidigare inga ingenjörer, men vi vill belysa våra aspekter om vikten av att få in ämnet som ett naturligt inslag i skolan ur en pedagogisk synvinkel. Vi har fått besked att vårt arbete har antagits till EESD 10, *Engineering education in sustainable development*, i Göteborg för publicering.

Referenslista

- Almers, Ellen. (2009). *Handlingskompetens för hållbar utveckling: Tre berättelser om vägen dit*. Högskolan i Jönköping: Doktorsavhandling i didaktik urn:nbn:se:hj:diva-8432
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-8432>
- Brandt, Nils, Gröndahl, Fredrik. (2002). *Som man sår... Miljökunskap*. Stockholm: Natur och kultur.
- Björneloo, Inger. (2008). *Hållbar utveckling – att undervisa utifrån helheter och sammanhang*. Stockholm: Liber
- Börjesson, Karl-Johan, Olofsdotter, Annika, Rydén, Jessika. Sundbaum, Kristina (Red.). (2009). *Utmaningen – forskare om en hållbar mänsklighet (2:a upplagan)*. Bromma: CM Digitaltryck
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- HFSR (1990) Forskningsetiska principer i humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning. Stockholm: HFSR (<http://www.vr.se>).
- Hållbar Utveckling i praktiken* (2004). Myndigheten för skolutveckling.
- Magnusson, Kerstin, Johansson, Viveca. (2007). *Implementering av utbildning för hållbar utveckling inom gymnasieskolan*. Göteborgs universitet: Rapportnummer: HT07-2611-211.
- Oscarsson, Vilgot (2005). *Elevers syn på globala förhållanden och framtiden*. Göteborgs universitet. Rapport 2005:05.
- Orlenius, Kennert. (2001) *Värdegrunden – finns den?* Hässelby: Runa förlag.
- Sandell, Klas, Öhman, Johan, Östman, Leif. (2003). *Miljödidaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, Jan. (2004). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Utbildningsdepartementet. *Läroplan för det frivilliga skolväsendet, Lpf94*. Stockholm: Utbildningsdepartementet 1994. Tryck: AB Danagårds grafiska, Ödeshög, 2006
Texten i Lpf 94 är baserad på SKOLFS 1994:2. Ändring införd t.o.m. SKOLFS 2009:18
- www.skolverket.se/sb/d/2273/a/12724
Skolverket. *Om hållbar utveckling i styrdokumentet*. Internet 2010-02-22
- <http://www.ne.se/school/lang/klimatkonventionen>
Nationencyklopedin. Internet 2010-03-10
- <http://www.wwf.se/naturvaktarna/show.php?id=1019140#historik>
Världsnaturfonden. *Begreppet hållbar utveckling – kort historik*. Internet 2010-02-22

Bilaga 1

Projektbeskrivning av miljöveckan

Sammanfattning

Agneberg, Uddevalla gymnasieskola, har sedan några år tillbaka en miljögrupp. Gruppen består av representanter från samtliga program (Barn- och fritidsprogrammet, Gymnasiesär, Handels- och administrationsprogrammet, Hotell- och restaurangprogrammet, Livsmedelsprogrammet, Samhällsprogrammet och Samhällsprogrammet med Internationell inriktning, totalt ca 1 100 elever), rektorer, skolmältider, lokalvård, vaktmästeri.

I miljögruppen arbetar vi med aktuella mål, som sattes upp vid mötet den 15 oktober 2009.

Vi formulerade våra uppdrag, vilka följer här nedan:

- Att vara inspiratörer till ökad, fördjupad och mer samordnad miljöundervisning
- Att påverka i skolans miljö så att vi lever som vi lär
- Att formulera, genomföra och utvärdera 5 miljömål varje år.

Dessa mål har vi uppfyllt och jobbar kontinuerligt med:

- ✓ Andelen KRAV- och miljömärkta varor ökar i café, skolmältider och inom undervisningen.
- ✓ Minskat användande av engångsmaterial.
- ✓ Öka sorteringen i skolans allmänna utrymmen.
- ✓ En årlig miljövecka för Agneberg.
- ✓ Att inköpen i högre grad sker enligt miljökraven.

Dessa mål vill vi uppnå under läsåret 2009-2010:

- Skyltar i caféet vid KRAV-/ekologiska-/rättvisemärkta produkter
- Övergång till KRAV/ekologiska frukter i elevcaféet
- Montrarna vid matkön används till att visa dagens rätt samt info om KRAV/ekologiska/närproducerade råvaror
- Minst 1 ekologisk lunch/år serveras i elevmatsalen
- MILJÖVECKA v 11
- Grön flagg-certifiering
- En miljögrupp där även elever från samtliga program medverkar

Bakgrund till vårt äskande

Vi kommer under vecka 11 att genomföra en gemensam miljövecka på hela Agneberg, som vi hoppas leder till att fler elever, lärare och övrig personal får ökat miljömedvetande och kan göra aktiva val och ställningstaganden. Vi önskar bidrag för miljöteatern Gulasch, som skall hålla en föreställning för samtliga elever och lärare på Agneberg, se länk till teatergruppens hemsida: www.gulasch.se .

Finalen på miljöveckan kommer att vara musikteaterföreställningen ”Who is my motor” med miljöteatergruppen Gulasch. I nuläget behöver skolan ekonomiska resurser för finansiering. Alla övriga aktörer kommer att medverka ideellt.

Kostnader för två teaterföreställningar: 9 000 kr + moms (sociala avgifter ingår), milersättning 19 kr/mil, en övernattning i tre enkelrum

Beskrivning av miljöveckan

Grundtanken är att eleverna skall uppleva en hel vecka som går i temat "hållbar livsstil". De kommer att mötas av olika aktörer från organisationer, företag, myndigheter, handel, föreningar, som alla visar sina respektive verksamheter. Aktiviteterna kommer att förläggas till allmänna utrymmen på skolan, centrerade runt reception och elevcaféet, där alla elever passerar flera gånger dagligen. På så vis nås så många som möjligt.

Här följer en veckoplanering:

Måndag: Energi-, skräp- och sorteringsdag

- Introduktion av miljöveckan med bl.a. Andreas T Olsson. (obligatorisk)
- En gåva i form av en KRAV-banan till varje elev efter föreläsningen
- Varje rektor är med och introducerar tillsammans med gästföreläsare.
- Elever och personal uppmanas redan på måndagen av lärare, webb och via intern-tv att ta sig till och från skolan på miljösnällaste sättet.
- Utställning av:
FTI-papperåtervinning, Svenska vindkraftsföreningen, Uddevalla kommun, ställer ut, har bl a med en cykel, som kan omvandla energi samt Uddevalla renhållning – lär dig sortera sopor rätt

Tisdag: Transport- och hälsodag

- Trafikskola lär dig hur man kör klimatsmart
- Påverka och snacka miljö med politiker
- Info och aktiviteter med folkhälsoutvecklare
- Framtidstorget – Konferens med ungdomar och politiker i aulan

Onsdag: K-dag – INGA ELEVER PÅ SKOLAN

Torsdag: Matdag

- Elevcaféet har ekologiska produkter till försäljning.
- Skolans restaurang Gesällen serverar ekologiskt.
- Det serveras ekologisk lunch i matsalen.
- KRAV-producenter, t ex Gröna gårdar, Kaprifolkött. Ambassadörer från Rättvisemärkt och KRAV gästar skolan.
- Prisutdelning till vinnaren i fototävlingen.

Fredag I: Konsumtions-/bytesdag

- Eleverna får i förväg boka bord för handel med begagnade kläder.

Fredag II: Avslutning

- **Teaterföreställning** av gruppen Gulasch -
En musikteaterföreställning om hållbart resande och miljön (obligatorisk)
- Enkäter för utvärdering av miljöveckan

Ekologisk tårta serveras som dessert i elevmatsalen.

Fler aktiviteter under miljöveckan:

- **Filmvisning** – ”Bananas”
- **Fototävling** – eleverna får lämna in bidrag med foton som symboliserar en hållbar livsstil. Tävlade bidrag och vinnare visas på hemsidan samt i tryckt form på olika platser i skolan.
- **Tipspromenad:** Idrottslärarna har fått i uppdrag att ta upp frågan om idrotten kan arrangera en tipspromenad med miljöfrågor för varje klass under v 11.
- **Uppmaning** via intern-tv:n och på hemsidan till alla att släcka inför **EARTH HOUR** den 27 mars kl 20:30 – 21:30.
- **Biblioteket** medverkar under miljöveckan.
- Mediaprogrammet, Sinclair kommer att göra en broschyr med programmet för miljöveckan.

Bilaga 2

Intervjufrågor till elever

- Hållbar Utveckling i samband med miljöveckan

1. Har Du deltagit i någon föreläsning eller aktivitet under veckan som har handlat om hållbar utveckling och miljöfrågor? I så fall vilka?
2. Har Du märkt något av miljö temat i ordinarie undervisning under veckan? På vilket sätt? I vilka ämnen?
3. Tycker Du att undervisningen blir mer intressant genom att den också inriktas på lärande om hållbar utveckling? I så fall hur och på vilket sätt?
4. Tycker Du att du har tillägnat dig ny kunskap under miljöveckan? Kan du ge exempel på vad?
5. Har Du handlat och levt mer klimatsmart/miljömedvetet under miljöveckan? I så fall hur och Vad?
6. Tror Du att det som Du gör lokalt för miljön och hållbar utveckling påverkar världen i stort? I så fall hur?
7. Hur upplever du att du påverkats i din syn på en "Hållbar livsstil" i samband med miljöveckan?
8. Tror Du att du kommer att använda dina kunskaper i hållbar utveckling i framtiden så att de påverkar dina val till en hållbar livsstil? I så fall hur/vad?
9. Tror Du att du kommer att inspirera andra i din omgivning, till att leva enligt en mer "Hållbar livsstil"/ miljömedvetenhet? I så fall vad/hur?

Bilaga 3

Enkät till elever samband med miljövecka ”Hållbar livsstil”

1. Ringa in det skolhus, vilket du tillhör:

Agneberg; **361 svar**

Annat (Sinclair eller Margretegårde)

2. Har du deltagit i några aktiviteter eller händelser under miljöveckan?

JA; **64%**

NEJ; **36%**

3. Har du pratat med och/eller fått information från någon av aktörerna runt elevcaféet?

JA; **43%**

NEJ; **57%**

4. Har du ätit ekologisk lunch på skolan?

JA; **80%**

NEJ; **20%**

5. Har du köpt någon ekologisk produkt i elevcaféet?

JA; **30%**

NEJ; **70%**

6. Har du medverkat på någon föreläsning eller aktivitet, som handlat om miljö?

JA; **71%**

NEJ; **29%**

7. Har du märkt något av miljötemat i undervisningen under denna vecka?

JA; **49%**

NEJ; **51%**

8. Har du någon gång under veckan valt det miljövänligaste alternativet att ta dig till och från skolan?

JA; **53%**

NEJ; **47%**

9. Hur upplever du att du påverkats i din syn på en ”Hållbar livsstil” i samband med denna vecka?

Positivt; **65%**

Inte påverkats alls; **32%**

Negativt; **3%**

Bilaga 4

Intervjufrågor med elevers svar

– Hållbar utveckling i samband med miljöveckan

1 Har Du deltagit i någon föreläsning eller aktivitet under veckan som har handlat om hållbar utveckling och miljöfrågor? I så fall vilka?

- Elev 1: Ja, på Andreas T Olsson på måndag. Där framfördes att man ska tro på förändring och det kan man då koppla till Hållbar utveckling. Dessutom deltog jag på tisdag, där man fick anmäla sig. Vi var ca 40 stycken där och då jobbade vi i olika grupper. Det var en förening som höll i det som heter Ung Energi. Det handlade om stadens (Uddevallas) utveckling.
- Elev 2: Hela klassen var och lyssnade på Andreas T Olsson på måndag. Det var underhållande och flöt på. Han var bra på att tala.
- Elev 3: Ja, jag var med på måndag. Då framfördes vad som skulle hända under veckan och vilka miljöåtgärder som skolan gör.
- Elev 4: och 5: Ja, på introduktionsföreläsningen om Miljöveckan med Andreas T Olsson. (2 pers, tyckte samma här).
- Elev 6: Har sett på utställningarna i caféet.
- Elev 7: Nej, pga av att jag inte hade fått någon info om miljöveckan.
- Elev 8: Jag har deltagit under måndagens introduktion, jag var också med i foto tävlingen men jag visste inte att man skulle motivera sin bild med ett miljötema förrän två dagar innan tävlingen. Jag såg Teatern på fredagen, det var ett bra budskap men den var lite hysterisk.
- Elev 9: Jag lyssnade på Anders T Olsson på introduktionsdagen. Vet egentligen inte om det var så mycket som handlade om hållbar livsstil. På fredagen var jag ledig så jag var inte med på Teatern.
- Elev 10: Jag visste inte att det hände så mycket under veckan. Jag var med och åt EKO-lunchen och Fototävlingen. Jag har hört från kompisar som varit och pratat med Trafikskolan i caféet.

2 Har Du märkt något av miljö temat i ordinarie undervisning under veckan? På vilket sätt? I vilka ämnen?

- Elev 1: Inget speciellt under just den veckan.
- Elev 2: Nej, inte under denna vecka. Men tidigare har vi pratat om företag och miljö.
- Elev 3: Inget extra under miljöveckan. Men tidigare har vi pratat om det i Marknadsföring och internationell ekonomi. Då pratade vi om långsiktig lönsamhet och om ekologi.
- Elev 4: Genom lektion i Marknadsföring om H&M och deras arbete med CSR*.
- Elev 5: Inte på något sätt eller i något ämne.
- Elev 6: Ja på min lektion med CSR-arbete i Marknadsföring.
- Elev 7: Nej, inte i någon undervisning.
- Elev 8: -Nej, faktiskt ingenting vi har haft undervisning som vanligt under hela veckan men inget speciellt miljötema. Jag har pratat med körskolan som stod nere i caféet men det var mer privata saker. Jag har nyss tagit körkort så jag känner till det där med EKO-körning Annars har jag bara passerat förbi på luncher och raster, det är ofta tidsbrist, man är alltid på väg någonstans.

- Elev 9: Nej inget i ordinarie undervisning. Det har bara varit utställarna i caféet. Vi har haft en föreläsning tidigare, före miljöveckan. En man som pratade om miljön. Jag kommer inte ihåg vad han hette. Han hade deltagit i Världskonferensen i Köpenhamn.
- Elev 10: Nej det har inte varit några kopplingar till undervisningen det har inte varit något stort i skolan, ingen information från lärarna. Men när vi hade Marknadsföring så pratade vi i och för sig om Ekologisk bomull som HM använder sig av.

3 Tycker Du att undervisningen blir mer intressant genom att den också inriktas på lärande om hållbar utveckling? I så fall hur och på vilket sätt?

- Elev 1: Ja, företagsmässigt så kan företagen som tänker och framför detta, också lyckas få mer kunder. Om så många människor som möjligt tänker miljömedvetet, då ger det effekt, även om inte var och en behöver påverka så mycket. Jag tycker inte att entusiaster ska ”göra allt”. Utan att man ska tänka mer globalt.
- Elev 2: Lite intressant. Vi har läst om hur företagen kan locka kunder genom t ex använda ekologisk bomull. Även att företagen tar upp detta med miljön och anpassar sig.
- Elev 3: Samma, jag tycker inte det blir mer intressant.
- Elev 4: Ja, beroende på i vilket sammanhang och på vilket konkret sätt man kan använda hållbar utveckling i ”verkligheten”.
- Elev 5: Ja, det hade varit bra för då blir man mer uppmärksam på vad hållbar utveckling innebär, annars blir det lätt att man inte tänker på det.
- Elev 6: Ja, det ger långsiktiga perspektiv.
- Elev 7: Ja, men det beror på vad det gäller. Jag vill gärna ha ny konkret info som exempelvis går utanför ”sopsortering”.
- Elev 8: Jag vet inte, kanske inte extremt mycket bättre. Det kan nog vara bra att väva in i ordinarie undervisning. Det blir mer naturligt. Det behöver kanske inte vara ett eget speciellt ämne.
- Elev 9: När det handlar om verkligheten så blir det mer intressant. Att ha grupparbeten under en begränsad tid är bra. Det är viktiga frågor det handlar ju om alla människors framtid. Det borde vara ett ämne som andra och även väva in det i t ex Geografi, Historia, Ekonomiska ämnen osv.
- Elev 10; Ja det blir den, det rör oss alla och det är ju vårt ansvar. Det är ju en stor och viktig fråga just nu den blir då intressant att engagera sig i. Följdfråga, Ska skolan var aktiv i undervisningen om hållbar utveckling? Ja det tycker jag. Skolan är en stor del av våra liv i vår ålder.

4 Tycker Du att du har tillägnat dig ny kunskap under miljöveckan? Kan du ge exempel på vad?

- Elev 1: Ny kunskap....Ja, nytänk, ett exempel på det är att använda löpbandet till att alstra energi. Det ger ett annat användningsområde.
- Elev 2: Nja...nej inget nytt. (min kommentar – se vidare med svaret på fråga 5)
- Elev 3: Nej, jag tycker inte att jag har fått ny kunskap. Det var sådant som jag redan kände till om t.ex. förnybara produkter.
- Elev 4: Nej, inget jag inte redan visste om. Det borde varit obligatoriska aktiviteter, annars blir det lätt att man väljer bort det man inte måste gå på.
- Elev 5: Inte mycket mer än jag kände till innan. EKO-driving var nytt dvs nya råd och tips om hur man kan köra bil miljövänligt genom att exempelvis motorbromsa, inte gå på tomgång mm.
- Elev 6: Inget nytt men bra initiativ och bra att Miljöveckan tas upp.

- Elev 7: Jag visste inget om att Miljöveckan innan den påbörjats.
- Elev 8: Det mesta är upprepningar, jag har hört det förut. Jag upplevde inte att något nytt för mig kom fram som jag inte redan visste eller har hört.
- Elev 9: Nej inte direkt! Det är viktigt tror jag att prata på lektionerna om temat för att ett engagemang ska skapas. Det krävs mer än en miljövecka för att skapa intresse!
- Elev 10: Nej inte som själva skolan har bidragit med. För några veckor sedan besökte vi EKO-Centrum i Göteborg. Det gav jätte mycket, jag lärde mig jättemycket av en jätte mycket duktig guide under en timme. Det var inte någon koppling till miljöveckan då.

5 Har Du handlat och levt mer klimatsmart/miljömedvetet under miljöveckan? I så fall hur och Vad?

- Elev 1: Nej, jag handlar t.ex. kravmärkt sedan tidigare ändå, om inte priset är för stort. Fairtraid, rättvisemärkta varor är jag inte helt säker på, så att det inte går till mellanhänder. Man får även ha ett kritiskt tänkande.
- Elev 2: Ja, jag har stängt av istället för att låta apparater stå i stand by-läge. Earth Hour på lördag. Då släcker vi! Släcker du? (Min följdfråga, Hur fick du reda på detta?) Jag fick informationen på en blankett på skolan.
- Elev 3: Inget speciellt under denna vecka. Handlar inte så mycket – är student. Köper ekologiskt mjölk och återvinner och källsortera.
- Elev 4: Lever alltid klimatsmart, återvinner allt, det mesta.
- Elev 5: Jag har uppmärksammat KRAV-odlad frukt och har handlat därefter. Tagit reda på var fisken är fiskad.
- Elev 6: Minskat mer på ström- och vatten åtgång, slänger inte mat.
- Elev 7: Nej, men jag handlar i alla fall ekologisk mat.
- Elev 8: Jag tror inte det! Man är inne i sina rutiner och gör som man alltid gör.
- Jag kan inte cykla till skolan, jag har för lång resväg. Vi äter nog bra mat för det mesta köttet vi äter är viltkött och kött som kommer från våran närhet likaså odlar mamma och pappa eget så vi har lite självhushåll. Följdfråga: Kommer du att fortsätta att leva som dina föräldrar gör när du själv skaffar egen bostad? Det vet jag inte?
- Elev 9: Nej det har jag inte. Jag har levt som vanligt.
- Elev 10: Ja men inte pga miljöveckan eller skolan. Studiebesöket på Eko-centrums information har bidragit till min förändring av livsföring och att jag tänker mer miljömedvetet. Följdfråga: Vad tycker du att du fick med dig i information från Eko-Centrum? Mycket bra information som är kopplat till det praktiska i livet i världen i stort men också lokalt och då för Göteborg. Men det kan man ju också använda i Uddevalla.

6 Tror Du att det som Du gör lokalt för miljön och hållbar utveckling påverkar världen i stort? I så fall hur?

- Elev 1: Lokalt kan det påverka om ”alla” bidrar. Man kan t ex börja jobba mot nedskräpning. Detta kan sedan användas i stadens marknadsföring, som en - Ren stad! Man får ”hänga med på tåget”. Men det behövs också att det görs saker på kommunnivå
- Elev 2: Man måste tänka så. Det man gör – gör nytta! Till slut gör det nytta om man gör under längre tid.
- Elev 3: Tror inte att det jag gör påverkar något. Däremot så har jag rösträtt och där kan jag påverka.
- Elev 4: ”Många bäckar små”, men de stora grupperna påverkar mest.

- Elev 5: Ja, det gör den väl. Blir skeptisk när jag ser sophämtarna blandar ihop alla soporna i samma last. I övrigt tror jag det är bra med en gemensam insats.
- Elev 6: Ja, bl a genom vår rektor som varit på resa och beskrivit hur mycket bara en resa kan påverka ett land.
- Elev 7: Ja, man måste börja i någon ände och få med så många som möjligt.
- Elev 8: Ja det tror jag nog t ex om kommunen som man bor i har bestämt riktlinjer om t ex sopsortering som alla måste följa så blir det ju ringar på vattnet. Det är kanske så att ju mer tvingad man är desto större effekt blir det. Jag tror att det är svårt att genomföra allt på egen hand man måste kanske vara tvungen piga av regler.
- Elev 9: Ja allt påverkar, det alla människor gör påverkar på lång sikt, men en vanlig tanke som jag i alla fall tänker är att Varför skall jag bry mig om ingen annan gör det, vilken nytta gör det? Det är ju synd, det lilla är ju också viktigt.
- Elev 10: Ja vet att det gör det men jag är fortfarande lite skeptisk. Det kan ibland vara svårt att göra sin del i arbetet för att man frågar sig varför jag ska göra saker som gynnar miljön om inte andra gör det. Vad spelar det då för roll?

7 Hur upplever du att du påverkats i din syn på en "Hållbar livsstil" i samband med miljöveckan?

- Elev 1: Jag har ungefär samma inställning. Det har ju framkommit från forskare att Al Gores information är överdrivna. Vi ska inte behöva gå tillbaka till stenåldern, utan kunna påverka miljön ändå.
- Elev 2: Ja, jag påverkas lite allt eftersom, då man inte kan bortse från detta.
- Elev 3: Nej.
- Elev 4: Inget nytt men bra att den har varit.
- Elev 5: Har påverkats positivt och bra att det uppmärksammas mer genom skolan. Det är ett bra sätt att nå ut till ungdomar och att ungdomar får ge sin syn på det hela.
- Elev 6: Ja och jag blir mer påverkad och friskar upp minnet om det jag redan kunde om hållbar utveckling.
- Elev 7: Jag blir mer medveten och påmind och det jag redan kan.
- Elev 8: Jag tror inte att jag har påverkats så mycket!
- Elev 9: Jag har inte påverkats så mycket.
- Elev 10: I stort sett inte, veckan har nog inte påverkat mig överhuvudtaget. Men så fort man pratar om ordet miljö så kommer det tankar på vilka åtgärder jag skulle kunna göra för att leva mer miljövänligt. Det viktigt att göra val t ex att inte ta bilen till skolan. Ekocentrum har fått mig att tänka till på färgämnen, jag blev faktiskt rädd för vad färgämnen gör så jag tänker mig för.

8 Tror Du att du kommer att använda dina kunskaper i hållbar utveckling i framtiden så att de påverkar dina val till en Hållbar livsstil? I så fall hur/vad?

- Elev 1: Ja, det tror jag. Att ha en sund syn på miljöutvecklingen. Exempelvis att tänka efter vid bilköp. Det är bra att snabbtågen utvecklas, för då kan det vara ett alternativ till flyget. Jag tror att kärnkraften kommer att behövas och att t ex vindkraften kommer att vara ett komplement, än så länge till utvecklingen har kommit fram till något annat. Vi ska inte behöva vara beroende av kol och olja. Media har en viktig roll att informera om detta.
- Elev 2: Ja, men inte alltid. Jag kommer att köpa mat som är krav eller ekologisk, men även priset påverkar valet av köp.
- Elev 3: Ja, det tror jag! Nu kan man ju inte veta det i framtiden, men det tror jag Vid större inköp kommer jag att tänka till lite extra.

- Elev 4: Jag lever redan som jag lär.
- Elev 5: Ja, genom bra medvetenhet vill man göra så bra val som möjligt.
- Elev 6: Ja, det kommer jag definitivt.
- Elev 7: Har jag ett bra miljöval, vill jag helst välja det.
- Elev 8: Svårt att veta om man fortsätter att t ex sopsortera om man inte är tvungen. Jag hoppas det
- Elev 9: Jag handlar ekologiskt så ofta jag kan. Jag tänker på det när jag handlar även om det är dyrare så är det bättre.
- Elev 10: Ja det tror jag. Man blir också påverkad av sina föräldrar min pappa har en Hybridbil den rekommenderar jag till andra också. Det har också gjort mig mer medveten. Jag källsorterar så gott jag kan men också för att jag måste pga kommunens bestämmelser. Jag tar inte bil i onödan Jag köper ekologiska och krav varor när jag handlar men ibland struntar jag i det kostar mycket mer och ibland orkar jag inte bry mig faktiskt. Följdfråga Skulle du källsortera om du inte var tvungen att göra det? Det är svårt att veta, jag skulle kanske fortsätta att sortera mjölkpaket och sådant.

9 Tror Du att du kommer att inspirera andra i din omgivning, till att leva enligt en mer "Hållbar livsstil"/ miljömedvetenhet? I så fall vad/hur?

- Elev 1: Ja, det tror jag. Vi jobbade fram ett program på tisdagen som ska presenteras på Bohusläns museum. Det ska vara en dag med fri kollektivtrafik. Detta skulle man kunna gå vidare med och t.ex. att pensionärer kan åka kollektivtrafik gratis under på tider (mitt på dagen) när det är "låg-tid" för kollektivtrafiken.
- Elev 2: Det är möjligt. Jag kommer inte att påverka någon, men om det kommer upp i en diskussion, så tänker jag ta upp det.
- Elev 3: Om det är något som strider mot min egen ideologi - då säger jag ifrån. Man kan släcka lampor, när det inte behövs. Earth Hour kände jag till innan miljöveckan.
- Elev 4; Ja, framförallt i min familj.
- Elev 5: Genom att uppföra sig bra som gynnar hållbar utveckling kan det inspirera andra. Hör man att andra engagerar sig vill man göra likadant.
- Elev 6: Ja, genom att säga "till" om saker och leva som man lär.
- Elev 7: Ja, man påverkas av varandra.
- Elev 8: Jag är nog dålig på att inspirera andra. Jag gör nog helt omedvetet saker som är bra för naturen t ex inte kasta skräp i naturen, det är en ren självklarhet för mig! Det är nog viktigt att det blir en självklarhet, det får inte finnas något alternativ.
- Elev 9: Jag påverkar på ett sådant sätt att jag håller naturen ren. Jag säger till om jag ser kompisar kasta skräp på marken och ser till att hitta en soptunna! Vi samåker alltid om vi ska åka någonstans istället för att alla tar varsin bil.
- Elev 10: Ja om jag vill så kan jag definitivt inspirera andra. Skulle vilja engagera mig mer i framtiden med att föreläsa t.ex.

Övriga synpunkter:

- Undervisningen i detta borde ha varit obligatorisk.
- Dumt med studiedag mitt i miljöveckan.
- Låt detta ingå i undervisningen ännu mer.
- Hellre små och mindre grupper som ryms i ett klassrum än stora samlingar i aula o dyl för att lättare och mer avslappnat föra diskussioner. Informationen under Miljöveckan kändes väldigt allmän, det var ingen ny info som presenterades.

*CSR; engelskans ord för hållbar utveckling, Corporate Social Responsibility.